

АЛЕСЬ ШАТЭРНІК

СОНЦЛА КРЫЖ

Колер | Форма | Слова

ТРЫ ПРАСТОРЫ

Жываніс – гэта двухмерная прастора.
Скульптура – трохмерная.
Паэтычнае слова выходзіць па-за межы гэтых Прасторай
і набліжаецца да чаўтага вымярэння: Боскага Слова...
“На пачатку было Слова...”

АЛЕСЬ ШАТЭРНІК

СОНЦЛА
КРЫЖ

Колер
Форма
Слова

Мінск. 2008

Алесь Шатэрнік нарадзіўся 16 кастрычніка 1940 года ў г. Іванава (Расія). Скончыў Мінскую мастацкую вычэльню ў 1964 годзе. У 1967-м – Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут. Працуе ў галіне станкавай і манументальнай-дэкаратыўнай скульптуры і ў жывапісе. Сябра Беларускага саюза мастакоў з 1975 года. Творы знаходзяцца ў музеях рэспублікі, Трацькоўскай галерэі ў Маскве, у Белым Доме (Вашынгтон, ЗША), арт-музееі “Цымерлі” (Нью-Джэрсі, ЗША) і ў прыватных зборах Італіі, Польшчы, Францыі.

Ales Shaternik was born on October 16, 1940 in Ivanava, Russia. He finished Minsk Art College (1964), graduated from Belarusian Theatre and Art Institute (1967). In addition to painting, Ales works in both monumental and decorative sculpture. He is a member of the Belarusian Artist Union since 1975. The works are kept in the Belarusian museums and private collections in Italy, Poland, France, the Tretyakov Gallery in Moscow, White House (Washington, USA), Art Museum “Zimmerly” in New Jersey (USA).

Exhibitions

ExpoArt Montreal, Canada, October 2008

Group Show, Belarusian Museum, Brooklyn, NY, Spring 2007

Three artists show, Seton Hall University, Spring 2007

Art Exhibition of “Pagonia” group, The Art Palace (Minsk, Belarus), April 2007

Personal exhibition, Museum of Contemporary Russian Art (Jersey City, New Jersey, USA), October 2006

International Group Show, Museum of Contemporary Russian Art (Jersey City, New Jersey, USA), December 2006

“III Biennial of Contemporary Russian Painting and Sculpture” International Group Show, International Stella Gallery (Paris, France) Spring 2006

“III Biennial of Contemporary Russian Painting and Sculpture” International Group Show, Museum of Contemporary Russian Art (Jersey City, New Jersey, USA), March 2006

“Anniversary of March 25” Group Show, Red Cathedral (Minsk, Belarus), March 2006

Group Show, Belarusian Artists’ Union (Minsk, Belarus), Fall 2005

Exhibition of Belarusian Contemporary Sculpture, Belarusian National Palace of Art (Minsk, Belarus), 2005

“Holocaust” Group Show (Vitebsk, Belarus), 2004

Personal Exhibition, Sculptures and Paintings, Museum of Contemporary Art, (Minsk, Belarus), 2004

“Iazep Drazdovich: a Dedication” (Vitebsk region, Belarus), 2003

Art Exhibition of “Pagonia” group, Red Cathedral (Minsk, Belarus), 2002

Group Show, Paintings, (Rialto Holland), 2001

Personal exhibition (60 Years Anniversary), Paintings and Sculptures, Belarusian Artists Union Palace of Art (Minsk Belarus), 2000

Belarusian Artists’ Group Show, Paintings and Sculpture, (Germany) 1999

Personal Exhibition, Paintings and Sculptures, Gallery “Mastactva”, (Minsk Belarus), 1999

Annual Art Exhibition of “Pagonia” group “25 of March anniversary”, Paintings and Sculptures, Belarusian Artists Union Palace of Art (Minsk Belarus), 1991-1998

Belarusian Artists’ Group Show, Sculpture, (Poland) 1990

Art Exhibition together with Alexei Marochkin (Paintings), Sculpture, (Polatsk Belarus), 1987

And many more

Частка I

KOSICEP

«Рыбацкі прычал». 2000. Алей, палатно 45x50

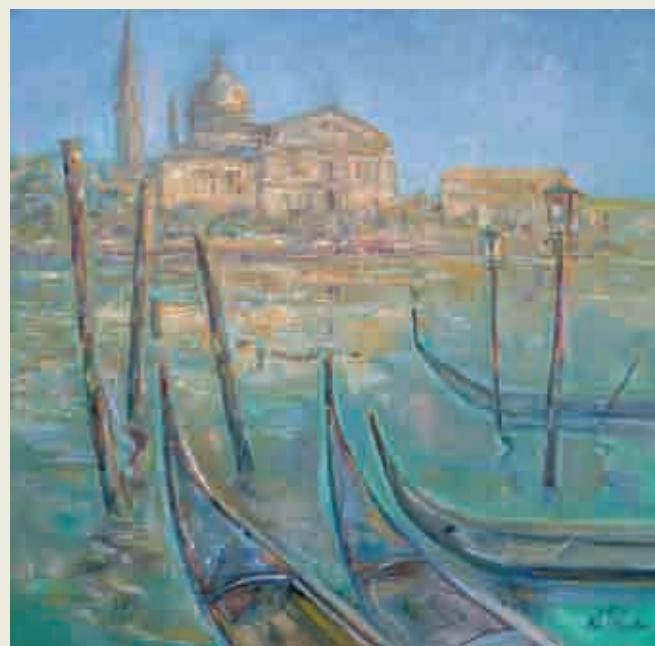
«Канал у Чэзінагіка». 2000
Алей, палатно 45x50

«Венецианская вулачка». 2005. Алей, палатно 75х110

«Вялікі канал». 2005. Алей, палатно 90х90

«Залатыя ветразі». 2005. Алей, палатно 100х135

«Старая Гародня – Беларускі Рым». 2007. Алей, палатно 65x70

«Леў Сапега». 2007. Алей, палатно 65x70

С. Мінчур 2006

«Брама ў царкве Св. Магдалены ў Мінску». 2006
Алей, палатно 65x70

«Свіслач зімою». 1995
Темпера, папір 30x20

«Інтэр'ер царквы Св. Пятра і Паўла на Нямізе ў Мінску»
2006. Алей, палатно 110х80

«Касцёл у Германавічах». 2007. Алей, палатно 110х75

«Інтэр'ер царквы Св. Маці Божай у
Кафедральным Саборы ў Мінску»
2006. Алей, палатно 90х80

«Стары вадзяны млын у Альшэва». 2001. Алей, палатно 55х60

«Млын у Альшэва». 2006
Алей, палатно 55х60

«Атлантика мыс Кейп-Кот». 2005. Алей, палатно 55х60

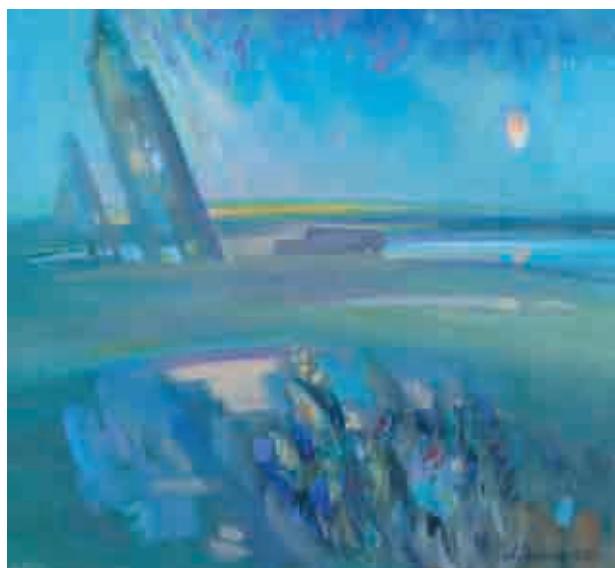
«Пляж у Правінстаўне». 2005. Алей, палатно 55х60

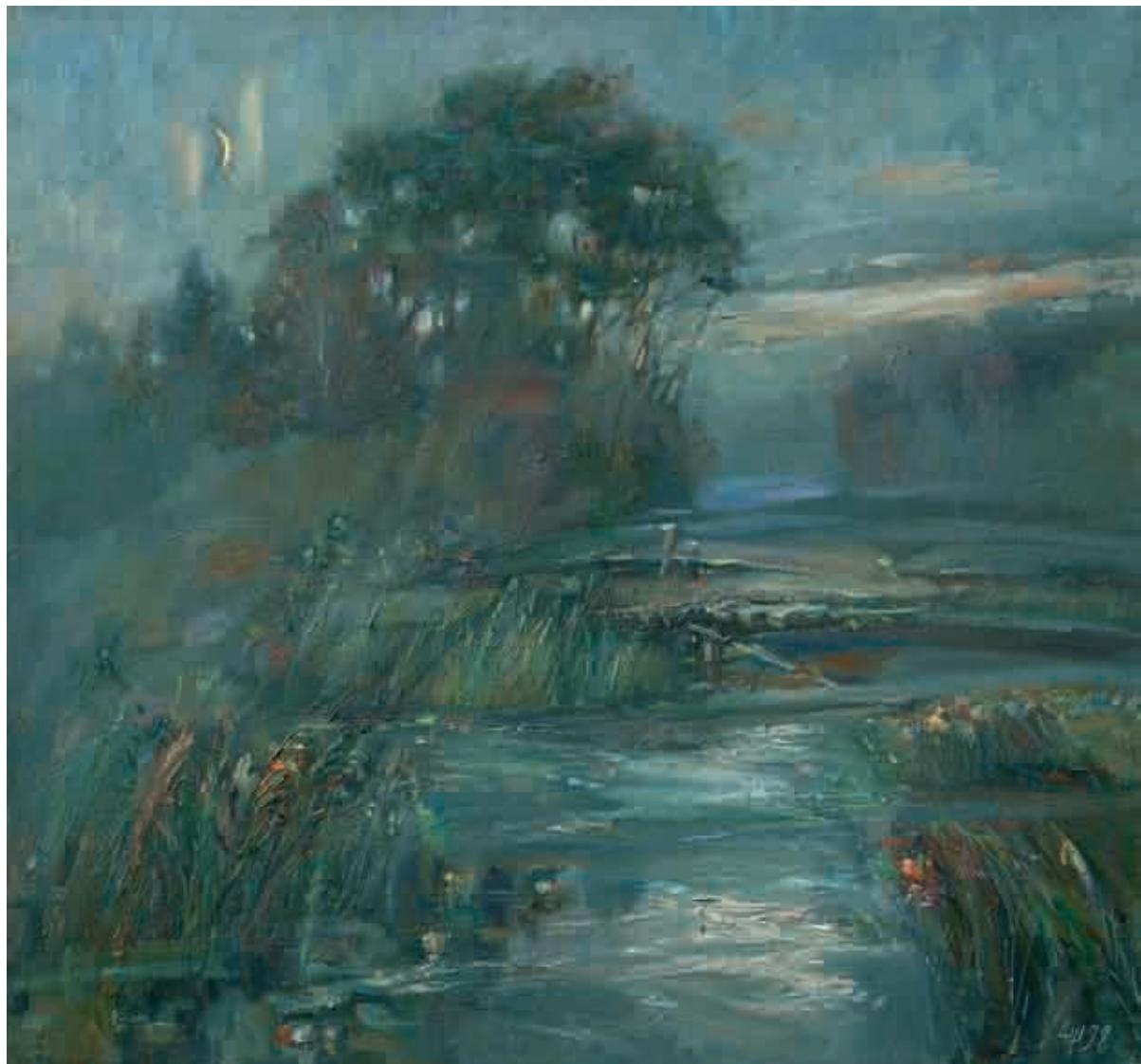

«Від на Манхэттан праз беларускі чарот». 2006. Акryл, палатно 55x70

«Лонг-Айленд, вечар». 2005. Алей, палатно 65x70

«Пірс Сэвэнтін у Нью-Йорку». 2006. Алей, палатно 30x45

«Золак». 1998. Алей, палатно 65x70

«Цёплая раніца». 2003. Алей, палатно 55x60

«Малыя Алашкі». 2003. Алей, палатно 55x60

«Хата Тадэвуша». 2002. Алей, палатно 50х70

«Хата Тадэвуша». 2001
Алей, палатно 55х60

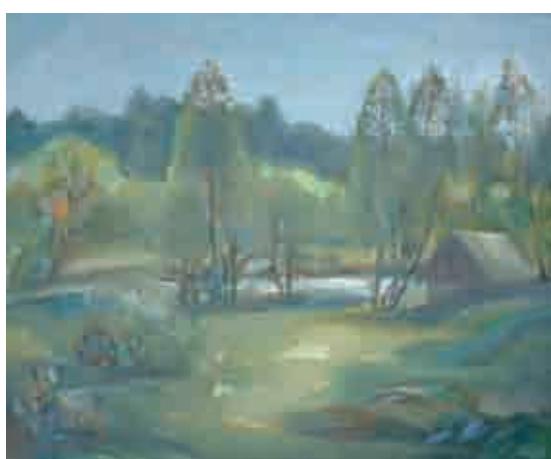
«Срабрысты жнівень». 2005. Алей, палатно 55х60

«Трабуцішкі, жнівень». 1998. Алей, палатно 65х70

«Май ў Лоску». 2006. Алей, палатно 65x70

«Станчыкі, май». 1998. Алей, палатно 75x100

«Лета ў Валодзках». 2004. Алей, палатно 65x70

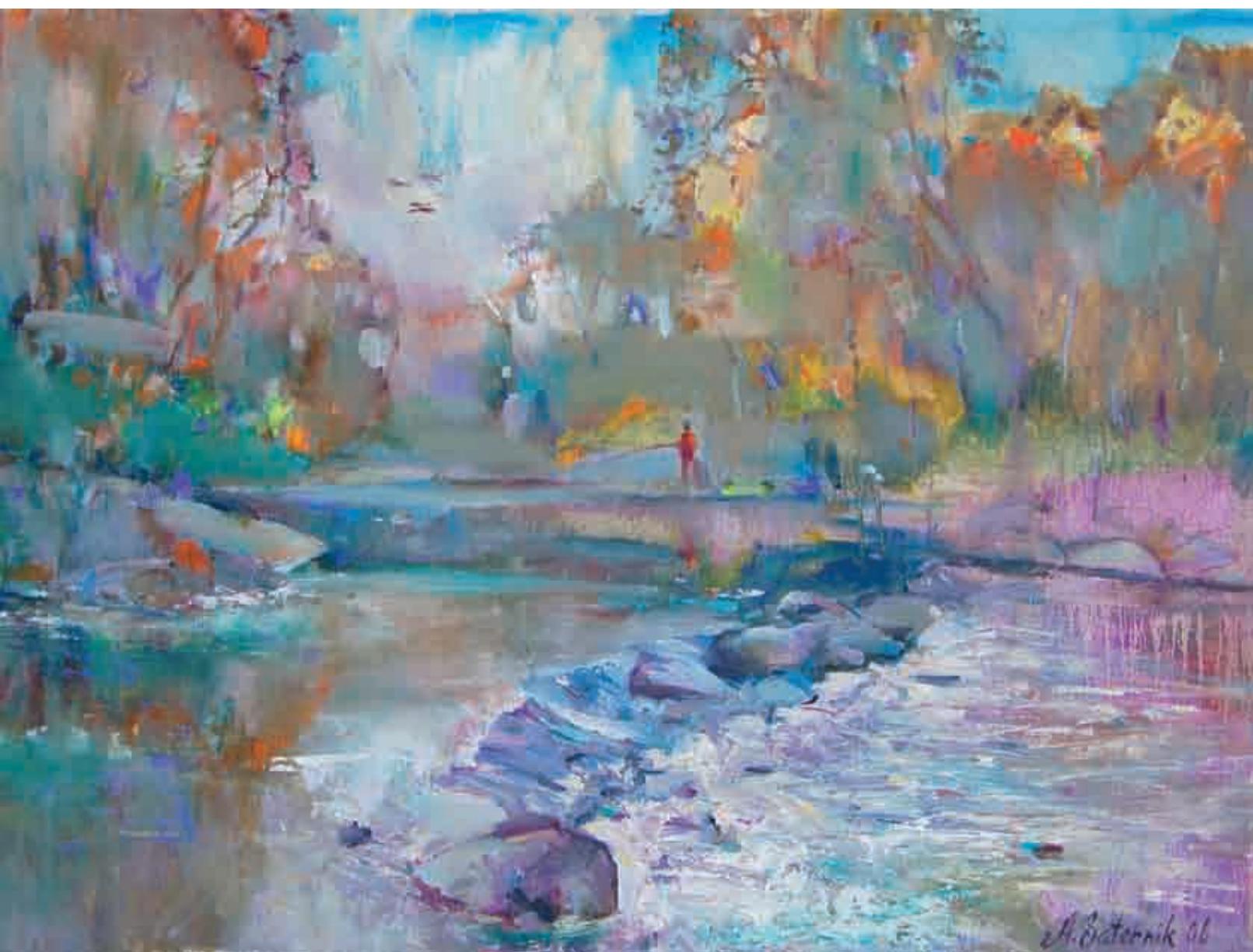
«Лета ў Вайшкунах». 2004. Алей, палатно 65x70

«Лістапад». 2004. Алей, палатно 40x50

«Май ў Вайшкунах». 2003. Алей, палатно 80x90

«Вадаспад». 2006. Алей, палатно 55х60

«Sedel Riva». 2005. Акрил, палатно 55х70

«Sedel Riva». 2005. Алей, палатно 55х60

«Возера зімою». 2003. Алей, палатно 45x50

«Речка Нарачанка». 2002
Алей, палатно 55x60

«Свіслач на Грамніцы». 2002. Алей, палатно 55х60

«Рэчка Цнянка». 2006. Алей, палатно 75х100

«Возера ў Мінску». 1999
Алей, палатно 65x70

«Летні дзень. Балдук». 2004
Алей, палатно 55x60

«Верасень». 2004
Алей, палатно 65x70

«Сады Яна Сікоры». 2003. Алей, палатно 65x70

«Люпін – сінія свечкі чэрвеня». 2003
Алей, палатно 65x70

«Ставок вясною». 2006
Алей, палатно 45x50

«Ставок». 2006
Алей, палатно 45x50

«Возера Балдук». 1997
Алей, палатно 55x60

«Возера Глыбелька». 1998. Алей, палатно 55х60

«Ставок, красавік». 2003
Алей, палатно 55х60

«Венеция». 2000. Алей, палатно 45x50

Душа жыве з Богам - цела з вадою...

Частка II

ФОРМА

«Ільгінія». Камень. 1999

«Гусі». Бронза. 1999

«Князь Балдук». Камень. 1999

«Адлюстраванне». Бронза. 2004
«Прыпавесць аб рыбаках». Бронза. 2004

«Усяслаў Чарадзей». Эскіз. 2003

«Тадэвуш Касцюшка». Бронза. 2004

«Тадэвуш Касцюшка». Бронза. 2003

«Аднавяскочоўцам. 1941–1945»
Вёска Янава, Клецкі р-н. Бронза. 1989

«Ліцейшчык Іван Шкель». Бронза. 1975

«Будаўнікі». Алюміній. 1979

«Мітынг». Алюміній. 1978

«Ефрасіння Полацкая». Бронза. 1994, 2001

«Рагнеда». Гіпс. 1984

«Палаchanка». Мармур. 1999

«Прадвчнае». Шамот. 1984

«Ефрасіння Полацкая». Шамот. 1993

«Вітаўт». Шамот. 1984

«Святы Ян Непамук». Шамот. 1995

«Мікола Гусоўскі». Алюміній. 1980

«Крывічы». Помнік заснавальнікам Полацка. Метал, граніт. 2001

«Дрыгавічы». Шамот. 1984

«Чаканьне». Бетон. 1969

«Сімеон Полацкі». Шамот. 1993

«Мастак Яўген Кулік». Бронза. 1983

«Прысвячэнне Эдзі Рознеру». Бронза. 1999

«Танцуючыя зэдлікі». Бронза. 1999

«Звон свободы». Метал. 2006

«Інбелкульт». Алюміній, бронза. 2000
Мемарыяльная шыльда

«Мацярынства». Алюміній. 1972

«Ню». Бронза. 1991

«Хлеб». Шамот. 1967

«Гімнастки». Алюміній. 1969
«Хлеб партизанам». Алюміній. 1984

«Якуб Колас – настайунік». Алюміній. 1982

Мемарыяльная дошка Кандрату Крапіве ў Мінску. 1993

Помнік Баляславу Ялавецкаму ў Лынтупах. Бетон. 2007

«Васіль Быкаў», Бронза, 2004

«Максім Багдановіч», Алюміній, 1990

Надмагільны помнік драматургу Андрэю Макаёнку. 1983

Мемарыяльная дошка акадэміку Лукашову. 1984

«Наталля Арсеннева». Бронза. 2003

ТРЫ СТЫХІИ

Стыхія вады – крывічы,
Стыхія зямлі – дрыгавічы,
Стыхія агню – радзімічы.
Так утварылася Беларусь!

a

Частка III

СЛОВА

СОНЦАКРЫЖ

Уначы грымела навальніца. Часам біў Пярун. Маці хрысцілася і супакойвала нас. Стомленыя страхам ад раскатаў грому, малыя хаваліся пад коўдру і засыналі...

На раніцу спалі доўга, сонца ўжо паспявала высушицы глебу, а ад начнога дажджу заставаліся сляды маленыхіх каньёнчыкаў высахлых ручаёў, у якіх, калі добра ўгледзеца, магчыма было назіраць горстку цікавых каменьчыкаў, жменьку прыгожых шкельцаў, ды нават знайсці некалькі медных манетаў. Часам трапляліся зусім малазразумелыя металічныя рэчы, аб прызначэнні якіх маглі толькі здагадвацца. Мо гэта была вуздэчка ад збруі каня, ці, можа, што іншае – час усё гэта моцна так ператрусіў, так спрасаваў, што толькі па гэтых рэштках-слядах мажліва было ўзгадаць аб нечым у мінульым.

Зямля была абыыта дажджом настолькі чыста, здавалася, ніводная пылінка не магла ўзняцца ў паветра, ад гэтага неба рабілася асабліва блакітным, празрыстым і чыстым. Недзе апоўдні пачыналі праплываць белыя пухавіны аблокаў, якія як плылі сабе, так і плывуць, а час і зямля назапасілі ўсё новых парэшткаў-слядоў...

Зямля і Неба!..
Бацька і Маці.
Сонца і Крыж...
Дзе сляды нашыя? Ці не ў промнях
СОНЦАКРЫЖА?
Бацька Крыж!
Маці Сонца!
Промні СОНЦАКРЫЖА ззяюць вечна!

Гэта травінка, гэты каменьчык.
Сонца адбітак, у крыніцы праменьчык.
Свет над Бажніцай на заход ці ўсход.
Гэта і смутак, і радасць, і ўзлёт...

Гэта жыццё і Душа чалавека
Над Беларуссю лунае спрадвеку.
Час і прастора ў кругазварот,
Сімвалам-Верай адзначан народ.

Воблакам-хмарою неба замгліла,
Чорным крылом СОНЦАКРЫЖ засланіла,
Выпусціў з рук бліскавіцы ДАЖДЖ-БОГ,
У цемры зазялі скрыжалі дарог.

Віліся з попелам груганоў зграі,
Ветры ў званіцах званы калыхалі.
Не абуджаецца стомлены люд.
Дзе знайсці сілу, каб збавіцца пут?

Цяжка са стогнам мяхі уздыхнулі,
Стылае вугалле ветрам кранулі.

Хвалю ў'еца жалезны прамень,
Гартам ствараецца Сонцаструмень.

Так і сплываюць у прасторы і часе
Цяжар журбы, радасці слёзы.
Лёс наш такі – выпрабаванне,
СОНЦАКРЫЖА ВЕЧНАЕ ЗЗЯННЕ...

А ўвечары над дахам запальвалася сем зорак
Вялікага Звязу, згадваючы пра тое, што пад
гэтым дахам месціліся сем родных тоесных
Душаў...

Наплывала ціхая, празрыстая летняя Ноч...

2002

ЗЯЗЮЛЯ

Сёння маме споўнілася 89 гадоў. Вельмі слабая, нават не можа сядзець на ложку. Тым не менш, з Люсіяй паднялі яе, пасадзілі на крэсла. Спачатку казала, што ёй круціцца галава, пасля супакілася. Люся дала ёй смачнай “бабкі”, яна паела, а я ёй кажу:

– Маці, сёння твой дзень нараджэння...

Яна кажа, што Бог пачуў яе – для яе самы лепшы падарунак, каб вось так пасядзець разам з дзецьмі... Гладзіць маю руку і кажа:

– Твае ручкі – мae рукі... Эта злепак... Успомніш, калі мяне не будзе...

І распавядае пра дзіўны сон, які бачыла сёння ноччу.

Быццам бы вялізная чырвоная Кабылка, хоча яе ўкусіць. Але тут з'яўляюцца “Божыя жанчынкі”, ратуюць яе, адганяюць Чырвонага каня, кажучы: “Не чапай яе... у яе харошыя дзеткі, богаўгодныя”...

Сядзіць, нават яе ўжо і не падтрымліваю, сама трymаецца на крэсле.

– Жыццё ляціць, як птушка...

– Маці, ты нам у дзяцінстве распавядала казку пра Зязюлю, якую дзеці не слухаліся, і тады яна ад іх адляцела... назаўсёды... Не адлятай ад нас, наша Зязюля...

Ратуй нас, Божа...

26 снежня 1996 г.

1962 год. Скончыў другі курс мастацкай вучэльні. Студэнты на лета раз'ехаліся хто куды. Мне нейкім чынам удалося ўладкавацца мастаком-дэкараторам у Рускі драматычны тэатр імя Горкага, які збіраўся на гастролі ў Расію.

У той час мы, студэнты, браліся за ўсялякую працу. Не зважаючы на тое, што вучыўся я на скульптурным аддзяленні, з ахвотаю ўзяўся, каб трошкі падзарабіць, а заадно і спасцігнуць

таямніцы сцэнографічнага мастацтва. Можна сабе ўяўіць уражанні рамантычна настроенага пачынаючага мастака ад усяго ўбачанага, ад тых знаёмстваў з вядомымі людзьмі, знакамітымі артыстамі... Гэта быў тэатр, які яшчэ захоўваў традыцыі класічнага тэатра, не абцяжаранага выбрыкамі сучаснага постмадэрнізму. Мне пащасціла ў маладыя гады ўбачыць тэатр не звонку, а, як кажуць, «сам у сабе», знутры...

Першае знаёмства з атрыбутамі сцэны: вялізныя моляваныя халсціны-кулісы змацаваныя на сетках, вёдры з фарбаю і пэндзлі-флейцы на доўгіх кіях... За кулісамі мяне сустрэў ўзкудлачаны мастак-дэкаратар Валодзя Трыфанаў, які адсыпаўся на гэтых скрученых халсцінах ці то пасля запознай працы, ці добраў выпіўкі – хутчэй за ўсё, і таго і другога разам: “Ну вот, юноша, берите это ведро і делайте вот так...” Паказваючы, як яркія анілінавыя распырсканыя кроплі ператвараюцца ў прыгожае бярозавае лісце... пазней, падчас спектакля, асветленае ліхтарамі, на тле якога, разгорталася дзея з «Беспасажніцы» Астроўскага. Раманс з гэтага спектакля ў выкананні Клімавай зачароўваў мяне. Акампанавалі ёй на гітары два студэнты, прозвішча аднаго з іх было Скарабагатаў...

Так, паціху, уцягваўся ў тэатральнае жыццё, у дадатак яшчэ рабіў і тэатральную рэклamu...

Галоўным мастаком тэатра на той час быў Заслужаны дзеяч мастацтва БССР Армен Грыгар'янц – цікавы, высокага росту інтэлігентны чалавек, якога я аднойчы здзівіў арыгінальным падыходам да ўласнага гардэробу... Збіраючыся на гастролі, я набыў сабе новую чэшскую марынарку светлага колеру, амаль што белую. І неяк на працы выпацкаў яе ў блакітную фарбу (бо моляваў нябёсы). Асаблівай трагедыі з гэтага не рабіў, а ўзяў ды ўласнаручна флейцам перафарбаваў яе ў блакітны колер. Калі Армен Сяргеевіч пра гэта пачуў, то яму вельмі спадабалася, смяяўся ды жартаваў.

Іншымі маймі начальнікамі былі намеснік дырэктара тэатра Давід Ісаакавіч Рубінчык ды адміністратар Мона Моніч.

З Монічам мне прыйшлося працаваць і ў Акруговым Доме афіцэраў. У шэсцьдзесят трэцім я ўжо працаваў тамака мастаком, а Моня падпрацоўваў. У мяне як бы было дзве працы: за аклад рабіў “афармілаўку” для Дома афіцэраў, а на тэатральную рэклamu наймаліся асобныя мастакі...

І вось аднойчы да мяне, якда старога знаёмага, звяртаецца Мона Моніч: «Слухай, Саша, у Мінск прыезджает вядомы спявак з Францыі, трэба напісаць афішу», і дае наступны тэкст: «Песні Францыі спявае Шарль Азnavur». Афішу я зрабіў, а заадно пабываў на ўсіх трох яго канцэртах у Мінску.

Свайм выступам Шарль Азnavur шакіраваў мінскую публіку. Азnavur свабодна рухаўся па сцэне, падчас выступу мог зняць марынарку, вольна перакінуць яе праз пляячо, сесці проста на падлогу сцэны і спяваць, спяваць... Усё гэта ў

параўнанні з савецкай эстрадай глядзелася выклікам. Нейкі службіст-афіцэр, відаць, з палітработнікаў, заглянуў на галёрку, дзе я сядзеў, трошкі паслухаў, скрыўшися, кінуў абраузівую фразу і пайшоў. Між тым Азnavur спяваў: «Ізабэль... Изабэль... Изабэль...”

А мне на той час немагчыма было і ўяўіць сабе, да якой знакамітасці я спрычыніўся...

Кастрычнік 2004 г.

“AVE MARIA...”

Маці цяжка хворая, гладзіць мае рукі і гаворыць:

– Твае ручкі – мае рукі, успомніш, калі мяне не будзе...

Жыццё – гэта ўсяго толькі доўгі, прыгожы сон, расцягнуты па часе...

А як там, дзе адзін дзень як тысяча год і тысяча год як адзін дзень?

Там жыццё Вечнае...

Мінула тры гады...

18 мая 2000 г.

Mamma mia, Mamma mia...

Мы ляцім па хвалях часу, па хвалях жыцця...

Трыццаць год разам з ABBA'ю...

Mamma mia, Mamma mia...

8 мая 2004 г.

Адны глядзяць на “Чорны квадрат” Малевіча ды... “мудрствуют лукаво”...

Нехта нават заклаў мільён даляраў за яго.

Цікава, а колькі каштуюць “Гракі прыляцелі” Саўрасава?

Пра гэта згадаў, калі на канале “Культура” ў музычнай застаўцы пра надвор’е мільгалі кадры з шэдэўрамі сусветнага жывапісу.

Відаць, сучасны бізнес за Саўрасава столькі б не “адваліў”, а ад таго ж ён не меней каштуюны за Малевіча ці нават за “Сланечнікі” Вінцэнта Van Гога, апошні кошт якіх – 40 мільёнаў даляраў.

Кошт Саўрасава самадастатковы... сам па сабе!

А Малевіч?

Націснуў кнопкі, згаслы экран тэлевізара “BLACK SINETRON” – вось і квадрат Малевіча.

Паглядзеў у акно, а там Жывая Прырода і птушкі даўно прыляцелі, нават квітнелі бэз...

У Москве спяваюць:

Хрыстос уваскросе!

Хрыстос уваскросе!

Хрыстос уваскросе!

5 мая 2002 г.

“ЛІТАРАТУРНАЯ ВУЛІЦА”

Аказваецца, у Мінску ёсьць вуліца “Літаратурная”. Месціца яна ў так званым “сельгаспасёлку”, сярод Першай, Другой, Трэцяй і іншых пасялковых вуліц. Кантрасты на ёй такія ж, як і ў сучасным беларускім грамадстве: сярод драўляна-цагляных дамоў – пара шыкоўных катэджаў.

Дом пад нумарам адзін, да якога была прыбіта шыльда з назвай “Вул. Літаратурная”, у такім занядбаным стане, як і ўся наша сённяшняя літаратура. Прыгадайма новаствораны так званы “літаратурны холдынг”... На гэтай жа “Літаратурнай” абсалютна недарэчна ўзвышаецца васемнаццаціпавярховы жылы гмах, паўночная сцяна якога не мае аніводнага акна. Побач, ля прыватных гаражоў, соўгаюцца паўднёвай знешнасці людзі. Дзвёры ў гаражах прыладчыненія – аказваецца, з гэтых месцаў ідзе бойкі гандаль семкамі... Няўжо гэтае смецце запоўніць усю Беларусь?

А побач яшчэ ёсьць вуліца “Тыражная”...

1 лістапада 2002 г.

– Антонавіч, а куды лятуць нашыя коні?... Ці не ў ту “Чорную Дзірку”, што апісаў Стывен Хокінг?

– Не, я бачу шлях да Курапацкага храма і Трох Анёлаў, што апякуюцца жыццём Чалавека...

2 лютага 2002 г.

АНТЫЧНАЯ МУЗЫКА

Я кранаю гіпсавы злепак
Антычнага рэльефу.
Двухтысячагадовая мелодыя...
Ці чуеш?

1996

Быў выпадак. Пайшоў купацца зімою ў Свіслоч. Канец студзеня, мароз моцны, недзе за 20 градусаў. Рэчка ля старой бісквітнай фабрыкі вузкая, плынь даволі хуткая і ў гэтым месцы не да канца зацягнутая лёдам.

Расправнouйся. Думаю: аbab'ю нагою лёд і акунуся. Не чакаў, што так рэзка правалюся... Хвілінаў з дзесяцьцю не ўдавалася вылезці. Успомніў выпадак з атамаходам “Камсамолец”, што затануў у Ледавітым акіяне.

Колькі можа вытрымаць чалавек у халоднай вадзе? Мяне ахапіла паніка. Пачаў біцца грудзьмі аб лёд... Недзе ў галаве мільганула – крычаць ці зваць на дапамогу каго, але ўсвядоміў, што паблізу нікога няма. Сам сабе падумаў толькі: “Госпадзі, дапамажы...”

І ў той момент у вадзе пад нагамі намацаў

невялікае ўзвышша, ці то камень, ад якога ўдалося моцна адштурхнуцца і ўжо з апошніх сілаў, узлезці на тонкі і слізкі, як шкло, лёд.

Дабіраўся да берага, дзякаваў Богу... Апранаўся, ужо не звяртаючи ўвагі на шматлікія драпіны і кроў. Гэта было нішто ў парайнанні з тым вырабаваннем, што выпала вытрымаць мне гэтым сцюдзёным зімовым ранкам...

Пасха.
11 красавіка 2004 г.

ВАДОХРЫШЧА

На Вадохрышча бачыў сон. Быццам бы ідуць па Траецкім троє – Тоўсцік, Савіч ды Коля Селяшчук, якога збіла хвалі марская ў Італіі. Дзіўлюся: Селя жывы... Бачу нейкі вертыкальны прамень... Нешта сведчыць мне: ён не загінуў. Проста хвалі марская перанесла яго у гэты светлы прамень...

Прачынаюся. Маці просіць вады папіць:
– Сынок, я без вады засыхаю,
Прагну піць...

1997

Чалавек – гэта Снег, Снег – гэта Аблокі, у Аблоках лунае Душа...

Адзенне – гэта злепак з чалавека...

Міска – Малітва быцця...

Гэта неістотна, што іншыя не чуюць, куды істотней, калі нехта Адчуў...

Бывае, што і Анёлы ходзяць па зямлі...

Сёння два гады, як Маці няма....
У Кафедральным саборы пасвяянціў некалькі яблыкаў...

Адзін ездзіў на Паўночныя могілкі да бацькоў.
Запаліў свечкі...
Смерць – гэта Дзвёры Пакуты.
Адчыніў, а яе няма...
“Смерцю смерць папраў”...

19 жніўня 1999 г.

Боскасць – гэта Люстэрка Душы.
Не забывай заглядваць у Яго...

14 лістапада 1999 г.

Гэта, не Я, не Я, гэта Голас Божы...

Голас, што пачуў у сне: Не для царквы, а для Бога...

Я пайду па гары, каб бліжэй быць да Бога...

Жыццё – гэта доўгі, прыгожы сон, ад якога так не хочацца прачынацца...

ЦЁПЛАЕ

Нічога дзіўнага ў тым бы не было, каб хада часу ішла наадварот...

З першых веснавых вандровак пачаў малываць навакольныя краявіды.

Бераг возера... Не кранутыя зелянінай дрэвы...
На люстры блакітнай вады, жоўтуя гарлачыкі –
“Красавік”...

Наступным было квітнеючае кустоў’е бэзу –
“Травень”...
Надалей сінія свечкі лубіну –
“Чэрвень”...

Пачала атрымоўвацца серыя. Як яе назваць?

Еду па дарозе ў Шаркаўшчыну, на 8-ы пленэр,
прысвечены Язэпу Драздовічу.

Якая цудоўная пара, калі ў Беларусі цёпла!...

Раптам заўважаю на прыдарожным знаку назуву вёсачкі. Літары напаўсцёрыя, але пра што думаю, тое і напісана... Праехаўши колькі метраў наперад, пытаюся ў дзяўчат: “А як завецца вашая вёска?” Зразумела, адказваюць, як і чакаў – “Цёплае”.

Так і назавем серыю – “Цёплае”...

У Малых Алашках пісаў ліпенскія сады Івана Сікоры...

27 ліпеня 2003 г.

Хрысцілі нас у маі 1947-га ў Кафедральным Саборы на плошчы Волі ў Мінску.

Раней не было магчымасці, бо ішла вайна.

Цёплыя травенскія дні... Напаўразбураны Мінск...

Хрысціў святар, знаёмы цёткі Ганны з Зарэчча,
якая і была хроснай.

Велічны храм, урачыстая цішыня і малітва

назывыкла ўздзейнічалі на маю свядомасць.

Пра гэта мне нагадаў абраз Маці Божай, да якога паставіў свечку...

Маці казала, быццам бы гэты Абраз знаходзіўся ў іхнія царкве, у Тарасаве, што пад Мінском.

Цікавыя супадзенны, сямёркі...

Маці 1907-га года нараджэння.

Хрышчэнне нашае ў сорак сёмым і

Спас 1997-га, калі мамы не стала...

26 красавіка 2003 г.

Хай льецца дождж на нашу землю!

На здзервяналае Раллі

Пакрысе кінутыя зерні

На Рунь азімую ўзышлі...

У Курапацкім лесе цені

Пralілі Кроў маіх Дзядоў.

Не змыць бандыцкае здзічэнне,

Нявінных пралітую Кроў...

Хай льецца дождж на нашу землю!

На здзервяналае Раллі

Пакрысе кінутыя зерні

На Рунь Дзядоў маіх ўзышлі.

Дзяды.

2 лістапада 2002 г.

САД

Галіны яблынь у аблокі рвуцца.

Духмяных кветак падаочы ценъ.

Праз сад да Балдука сцяжынка ў'еца

І кліча – творча, плённа пачынаць свой дзень...

Надвячорак.

Хутка зоркі зазязюць у небе.

Дзень прайшоў.

Настае Час развагі.

Аб вечным каханні,

Надзеі –

Самотным чаканні...

Ты ідзеш,

Ты расцеш,

Цябе заўважаюць,

Цябе паважаюць,

Ты паважаеш сябе.

Стой! Азірніся,

Ці не губляеш

Сябе?

1996

ТРЫ ПРАСТОРЫ

Жывапіс – гэта двухмерная прастора.
Скульптура – трохмерная.
Паэтычнае слова выходзіць па-за межы гэтых
Прастораў і набліжаецца да чацвёртага вымірэння:
Боскага Слова...
“На пачатку было Слово...”

СЦЕЖКІ ДРАЗДОВІЧА

Стадолішча...
Вялікая Прастора...
Тры камяні.
Два звычайныя валуны,
Трэці – нібы Зніч з неба.
Так і ляжаць разам.
На кожным – свая
Адмеціна...

СКРЫЖАЛІ

Адзін у гору,
Другі з гары.
Адзін ляціць на крылах,
Другога цісне торба.
Скрыжалі...

Паэт не любіць чытаць чужыя вершы,
Лічыць, каб не здраджваць сваім...

СЯБРАМ

Я ўдзячны Вам, мае сябры,
Што кlopат маецце аб Спадчыне Радзімы,
Да справы гэтакай Святой,
Мяне таксама далучылі.

Бурштыны, пацеркі Вякоў,
Параненый сведкі Духа часам...
Палацы, Цэрквы, таямніцы Курганоў
Чакаюць дапамогі нашай.

Ну, што ж, так іншым, часам, не баліць,
Што з помнікам Гісторыя Народа гіне.
Хто зможа ў іх Свядомасць абудзіць,
Ніколі з Памяці людской не згіне...

1985

СВЯТЛО

Бясконцасць – гэта прастора,
Якая пашыраецца і пераходзіць у час.

Пашыраеца прастора –
Падаўжаеца час.
Няма прасторы –
Няма часу.
Прастора-час – гэта Свяতло.
Скульптура дапамагае зразумець сутнасць
Свяцла...
Свяতло і ценъ ствараюць форму.
Чалавек існуе на мяжы свяцла і ценю.
Чалавек малюе ценем,
БОГ малюе Святылом...

Бясконцасць – гэта ідеальная прастора...

У прасторы-часе Свяцла,
БОГ надае знакі.
Гармонія ці дыстармонія?
Ад гэтага залежыць жыццё чалавека –
Куды ён схіляецца...

СВЯТЛО

Я стаю ля акна. Шмат свяцла.
Разважаю аб Вечным....
Што ёсьць Ноч? Што ёсьць Дзень?
Што ёсьць Рэч? Што ёсьць Цень?
Што? Й каму ў жыцці памагае?

Ў адказ мне – святыло...
Гэта Ноч, гэты Дзень.
Гэта Рэч, гэты Цень.

Усё, што бачыш, усё, што ахапляе...
Ў ім “н ёсьць, з ім жыве...
Той – таму ў жыцці памагае...

Магутны Божа...

СІМВАЛ

“Аблокі – гэта Душа, зоркі – гэта вочы, сонца –
гэта разум, неба – гэта цела”...

2007

СПАС

Аблокі над возерам і маладымі таполямі.
Ціхае шапаценне лісця і плёскат вады
Закалыхвае мяне.
Я позіркам узношуся высока ў неба, дзе
павольна
Лётаюць ластаўкі.
Ад вышыні яны такія маленькія, што часам
Знікаюць са зроку...
Недзе блізка мама, высокая і дужая, развешвае
бялізну

Паміж гнуткіх таполяў.
Сонца і вецер хутка робяць сваю справу,
бялізна высыхае,
Таполі выпростаўца, Час сплывае...
Пройдзе сорак пяць гадоў...
Роўна палова доўгага веку мамінага жыцця...
Вайшкуны. Яблыневы сад. Перад Спасам.
Высока ў вечаровым небе я ўбачыў чатыры
дзіўныя
Птушкі, адну з іх я нават упаляваў у бінокль.
Яна пакружыла трошкі над садам і знікла.
Як я пазней здагадаўся, гэта былі чорныя
буслы.
І гэта быў знак – Божы знак. З мамай нас было
чацвёра.
Сумная казка дзяцінства здзейснілася.
Аддяцела наша матуля ў Вечны вырай...
Да Спаса мама не ела яблыкаў.
Сёння Спас.
Сухі сонечны дзень...

19 жніўня 1997 г.

Скончылася вайна, палонныя немцы
заставаліся аж да 1949 года. Будавалі разбураны
Мінск... На ўскрайку горада ўзводзіўся аўтазавод,
дзе скарыстоўвалі працу палонных.

Бацька ўжо дэмабілізаваўся з войска і працаўаў
доктарам у мікробіялагічным інстытуце. Бліз
аўтазавода месцілася падвопытная станцыя, дзе
трусы і белыя мышкі аднойчы разбегліся па
наваколлі, не без нашай дапамогі – мы проста
забыліся зачыніць клетку. Неўзабаве пару белых
мышак з'явілася і ў нашай хаце, напалохаўшы маю
сястрыцу Раю...

Часам з горада да нас прыязджаў мамін брат
дзядзька Іван з сынам, маім стрычным братам
Васілём, які быў старэйшы за мяне на два гады.
Васіля нашыя мясціны вельмі прываблівалі і
клікалі на незвычайнія прыгоды. То ён у мяне
пытаўся, ці ёсць у нас тутака ваўкі, і са сцізорыкам
гатовы быў ісці на паляванне. А аднойчы
змайстраваў пару рагатак ...

Паўз нашую хату палоны немец вазіў гаўно на
кані ў бочцы. Маці сварылася на яго: ці нельга
праехаць недзе ў іншым месцы... І вось з Васілём
мы вырашылі дапамагчы яму памяняць маршрут...

Побач з ялінкамі пачыналася спелае жыта, у
якое аднойчы мы схаваліся. Як толькі бедны
гаўнавоз наблізіўся да нас, мы пачалі камянёвы
абстрэл. Думаю, што ў самога немца мы не трапілі,
але калі аб бочку шчоўкнуў каменъчык, немец
спыніў каня і з пугаю панёсся за намі. Васька –
той хітрэйшы, адразу скочыў, прыгнуўшыся, у жыта,
а я так напалохаўся, што папёр напрасткі,
спатыкнуўся, паваліўся... І во нечаканасць: мне
падалося, што немец не бачыць мяне. Стайць
разгублены і ці то робіць выгляд, што не бачыць,
ці то сапраўды гэта так... Але праз невялікую паўзу

апусціў пугу, павярнуўся і пакрочыў да каня –
відаць, пашкадаваў мяне, несвядомага...

Сёння роўна 37 гадоў, як няма Раечкі... Маёй
старэйшай сястры...

19 студзеня 2004 г.

Сёння пахадзіў па старажытным рэчышчы
Нямігі...

Чысцяць Свіслач, і агалілася дно. Аказваецца,
Няміга цячэ на паўметра вышэй за Свіслач,
утвараючы бурлівую крыніцу з надзіва чыстай,
празрыстай вадою...

Знайшоў керамічны чарапкі, некалькі манетаў,
цікавы цяжкі металічны шар з крукам – відаць,
вагавая гіра... А яшчэ – латунёвую бірку з выбітай
пяцікутнай зоркай, нумарам 916, літарамі ОГПУ і
дзвюма дзірачкамі – відаць, начаплялася на рукі...

13 лістапада 2002 г.

ПЕРСТ

Ад Іаана:

“І слова сталася плоццю,
поўнае дабрадаці і ісціны,
і мы бачылі славу Яго,
як адзінароднага ад Айца ...”

А яшчэ хачу я распавесці дзівосную гісторыю,
дзівосна светлую, адначасова і трагічную...

Два гады таму, у Амерыцы, у інтэрнэце знайшоў
тое, што час ад часу выклікала ў мяне дзіўнае
спадзяванне на сустрэчу з немагчымым.

Ужо ў Мінску па звычцы, увечары па skype
размаўляў з дзецьмі, якія вярнуліся з Флорыды ў
Нью-Йорк. Мілагучны настойлівы званок скайпа
адцягнуў маю ўвагу ад размовы. Я ледзь не даў
адбой, але тэлефанаванне было ад Анастасія
Шатэрніка. Гэтае прозвішча я бачыў у інтэрнэце
яшчэ тады, у Амерыцы. “н з’яўляецца жыхаром
Сафіі, ды як я ні намагаўся, якога веку гэты
чалавек ці нейкіх іншых звестак аб ім я так і не
знайшоў. Але самае дзіўнае – упершыню праз
інтэрнэт я даведаўся пра заснавальніка скаутаў у
Баўгарыі Аляксандра Шатэрніка.

Калісьці маці мне казала, быццам бы ў бацькі
быў брат, ды не дзе-небудзь, а ў Баўгарыі. Сам
бацька пра гэта ніколі не згадваў. У маладыя гады
мроі аб гэтай паўднёвой краіне і родным чалавеку
выклікалі спадзяванне на пошук...

З цягам часу, калі бацькоў ужо не стала, я
думаў, што гэта проста фантазіі маці. Але зараз
успамінаюцца бацькавы задумлівыя блакітныя
вочы, калі ён быў ужо цяжка хворы... Пра што ён
думаў, што не паспеў мне распавесці? Думаецца,
гэта адкрылася толькі цяпер... Як я напісаў аднаму
з рускіх скаутаў у Амерыцы – Расціславу
Палчанінаву, з Нью-Джэрсі, я быццам бы ўскочкую

у апошні вагон адыходзячага цягніка. Палчанінаў і распавёў мне гэту трагічную сямейную гісторыю.

Ў 2004 годзе Палчанінаў даваў інтэрв'ю пра скаутаў расейскаму журналісту з Ліпецка, які прасіў каго-небудзь “из ныне живущих русских в Болгарии что-нибудь сообщить о судьбе русского скаута Александра Михайловича Шатерника, так как его имя должно быть занесено в “Книгу верных”. Вялікая справа – інтэрнэт; я хацеў што-небудзь пачытаць аб прозвішчы Шатэрнік, знайшоў цікавую звестку: “имеется в виду мастер шатерник, ранне христианский проповедник из древнееврейского города Киликии... Апостол Павел”.

Але ж вернемся да скаутаў. У некалькіх газетных артыкулах згадваўся Аляксандр Шатэрнік. Палчанінаў падрабязна апісвае злёт Еўрапейскіх скаутаў, які праходзіў у Бялградзе ў 1935 годзе. Тады на яго вельмі добрае і станоўчае ўражанне зрабіў Шатэрнік, як яны яго называлі, Шура. Бацькі мяне таксама называлі Шурам... Звярнуў увагу, што ён па бацьку Міхайлавіч і дзед мой зваўся Міхалам, вось тутака і ўспомніліся маміны згадкі аб бацьковым браце... На дзвеяноста працэнтаў я быў перакананы ў гэтым. Бацька мой – Сяргей Міхайлавіч, і падумалася, што Шурам мяне назвалі ў гонар бацьковага брата – Аляксандра Міхайлавіча Шатэрніка. Але што здарылася? Чаму аб гэтым мы, дзеци, не дазналіся? Столыкі часу мінула, і бацькоўняма, у каго запыталаца? АНАСТАСІЯ ШАТЕРНІК, відаць, сын яго? Збіраўся наведацца ў балгарскую амбасаду. Ці, можа, пашукаць Расціслава Палчанінава? Так і мінула пару гадоў, пакуль не пачаўся гэты дзівосны званок па скайпу...

Пачала адчыняцца для мяне невядомая старонка нашага роду і сям'і, аддаленая цэлым стагоддзем...

студзень 2008 г.

Перасячэнне мяжы – асобны аповед...

Брэсцкая мяжа... Выпускаюць па чарзе. Зразумела, што ні на які “хвост” я садзіцца не буду, таму адразу еду «злева». Тлумачу міліцыянту, што аўтобус з дзецьмі праехаў раней, а я го даганяю.

Юля на турыстычным аўтобусе адправілася ў дванаццаць ночы, з 25 на 26 ліпеня, а мы з Валенсіяй выехалі з Мінску раніцай 26-га ў 9.30.

Праз мяжу два кардоны: міліцыйскі, які рэгулюе чаргу, другі – памежнікі... З міліцыянтамі маё тлумачэнне спрацавала, а вось з памежнікамі – не. Трэба, кажуць, становіцца ў агульную чаргу. Калі так, то пройдзе не меней сутак, а віза і апартаменты ў Італіі з 28 ліпеня з дзвеяці гадзін раніцы, ды яшчэ дарога, якую трэба пераадолець, у дзве тысячы кіламетраў...

Звяртаюся да сімпатычнага капітана, «вешаю лапшу на вушы» пра тое, што я мастак, Бярэсце – мой горад, звязаны з пабудовай Брэсцкага мемарыялу... і сапраўды, тутака я трошкі ў 1969

годзе папрацаваў... Той дае дазвол. Бераставіцкую мяжу я пераадольваю за дзве гадзіны.

Без перапынку ехаў да пяці гадзін раніцы... і ўжо на золку, калі ў небе сярод блокаў началі праглядвацца замкі, зразумеў, што гэта горы Славакіі... З Юлькай стрэліся ў Поважскай Быстрыцы. Пару гадзін адпачылі, а ўвечары прамінулі Браціславу праз Дунай (які так часта згадваецца ў беларускіх народных песнях і паданнях). і ўжо несліся па Вене, па аўтабану з хуткасцю ў 110-145 км на гадзіну...

Ноч застала ля места Грац-Норд. Заначавалі на ўскрайку Грац-Веста. Раніцай перасякалі мяжу з Італіяй, дзе аніякіх прыгод не было...

2000

Дабраліся да ITALII, да места RIMINI. Першае, што зрабіў – акунуўся ў АДРЫЯТЫЦЫ. Упершыню ў 59 гадоў, аб чым марыў усё жыццё... Мора, зразумела, цёплае, а вецер вельмі моцны, так што, калі зімой купаўся ў Свіслачы, выйшаўшы з вады, здавалася цяплей.

Выпілі з Валенсіяյ па келіху “CZINZANO”... Чакаем турыстычны аўтобус з Менску, які выехаў на паўсутак раней за нас. Адлегласць у 2200 км да Венецыі праехаў за рулём «Опель-Кадзета». Адполеў дарогу за дзве сутак, праз Польшчу, Славакію, Аўстрыю... У адным месцы стаяў указальнік на Падую, да якой заставалася ўсяго 40 км. Згадалася пра Скарыну... Колькі ж яму спатрэбілася часу, каб адолець гэты шлях, да Падуанскаага універсітэта, з Палацку ў 16-тым стагоддзі?

28 ліпеня 2000 г.

ВАЛЯНЦІНА

Як выказаць усё каханне
Жыцця,
Што ўвасобіла тваё імя –
Валянціна?
На золку пачуеш мелодыю
“Падмані мяне...”
У каханні зямным
Зноў будзем разам...
Абдымі мяне,
Як Сонца на ранку.
Вернемся,
Валянціна.
Ці адчуваеш
Патрэбу ў Слове?
Яно застаецца па-за
Часам,
Тваё імя: Слова,
Валянціна...

26 чэрвеня 1996 г.

Я цалую твае перасохлыя вусны,
Недапітае разам, з пагардай
Віно...

Самотнай паэтцы...

6 ліпеня 2003 г.

Я ўдзячны вам, мае сябры, таксама вам, мае
сяброўкі.

Між вас, паэтаў-мастакоў, я і няспрытны, і
нялоўкі.

Не маю званняў, узнагарод, ды толькі кпінаў
тузіна.

А найсмачнейшая за іх мне ДУЛЯ дзядзькі
Барадуліна...

21 снежня 2004 г.

ЯРАНЬ (ВЕРШ НА СВАБОДУ)

На белым фоне замерзлага вакна чырванию
ззяе Ярань...
У крышталёвых узорах, граючы ў прыцемкі,
прабываюцца агеньчыкі вечаровага святла...
Лістапад...

Нязвыклыя маразы ахапілі ўсю Беларусь,
запаволілі Волю, засцюжылі Душу і сэрцы
людей.

Краіна страціла свае адвечныя Сімвалы –
Бел-Чырвона-Белы Сцяг і “Пагоню”.

Ды толькі Кветка Ярань, што назапасіла ўсё
хараштво сонечнага Святла ды цяпла,
не дае згаснуць Надзеі...

Быццам бы цвердзіць, што вернуцца...

Вернецца сакавіцкае Свяцло ды цяпло,
растопіць

лёд у Душах і сэрцах людзей.

І... над Краінай залунаюць нашы адвечныя,
нашы Святыя сімвалы –

Бел-Чырвона-Белы Сцяг ды “Пагоня”...

Аб гэтym мне сведчыць, на белым-белым фоне
замерзлага акна,
Чырванию –
Кветка Ярань...

2001

Нью-Йорк здзівіў даволі нармальным
экалагічным станам. Раней уяўлялася, што ў такім
мегаполісе, з яго урбаністыкай і машынамі,
паветра павінна быць вельмі папсаванае.

Аказалася наадварот. Ужо па прыбыцці на “Bass
Terminal” па звычцы пачаў прыкрывацца рукою ад
дыму працуючых матараў. Нечакана зауважыў:

паху амаль што няма, паліва непараўнальна з
нашым ачышчанае, нават у чатырохпавярховым
будынку вакзала, куды па эстакадах у'язджалі
вялікія аўтобусы накшталт нашых “Ікарусаў”,
мажліва было нармальная дыхаць...

Зноў-такі адкрыў для сябе незвычайны ракурс і
карціну Манхэтэна: на ўсе гэтыя хмарачосы я глядзеў
праз звычайны наш беларускі чарот... з іншага берага
Гудзона, адкуль пачынаўся “Лінкалн тунэль” пад
вадою, па якім мы ўяджалі ў горад... Ад “Фоці^секэнд” і “Айч авеню” мы з нашай дачушкай Юлія
пешшу пайшлі да знакамітага Карнегі Хола на
канцэрт нью-йоркскага філарманічнага аркестра пад
кіраўніцтвам Валеры Гергієва...

Па дарозе мянэ прыемна ўразіў вулічны музыка,
стары мексіканец, які на невядома якім інструменце
іграў выключна знаёмыя мелодыі. Інструмент той
уяўляў спаянныя паміж сабою рондалі і рандэлікі,
якія вельмі прыемна гучалі, калі музыка стукаў па
іх драўлянымі палачкамі, як па цымбалах.

Агромністыя рэкламы ўспрымаліся з цікавасцю
і зусім не падаўлялі чалавека, як гэта калісці
мажліва было прачытаць у савецкіх газетах.

Да пачатку канцэрта яшчэ заставалася калія
гадзіны, і мы бавілі час ў Сэнтрал Парку. Я пачаў
здымаць на відэакамеру вавёрку, што
варушылася ў старым лісьці, а Юля, гойдаючыся
на арэлях, зауважыла ў вышыні вялікую птушку
– арла: “Тата, тата, глядзі”. Я перавёў аб'ектуў
угору, да верхніх паверхau хмарачоса, зняў
некалыкі кадраў, ды неўзабаве гэты “канкорд” недзе
схаваўся, а Юля пажартавала: “Відаць, пайшоў
вячэрэць у бліжэйшую рэстарацыю”. Пазней мы
даведаліся: аказваецца, гэтыя птушкі робяць
гнёзды і на хмарачосах, вышыня дазваляе ім гэта
рабіць бесперашкодна... Увогуле гэта прыгожая
птушка з'яўляецца сімвалам Амерыкі, гербам яе.

Добрае ўражанне на мянэ зрабіў помнік
грамадзянам Амерыкі, якія загінулі ў Другую
сусветную вайну, што месціцца на беразе акіяну.
Вялікі, вельмі прыгожа стылізаваны арол з
серабрыстага металу з размахам крылаў недзе пад
сем метраў... Падумалася: і наша “Пагоня” магла
б выглядаць не меней урачыста і прыгожа... Даі-
то Божа часу ды магчымасцяў...

Ліпень 2005 г.

МУЗЫКА

Мне часам чуецца музыка
Я чую яе наччу ў сне
Бачу ў образах
Яна то гучыць, то знікае, то
З'яўляецца зноў
І льецца з душы цудоўнай мелодыяй
Дні лятуць як кадры кіно...
Стыне душа
Я не чую яе...
Я не бачу яе...

І раптам гук... я пачуў, я адчуў
Яна запаланіла мяне
Яна захапіла мяне
Музыка...
Мая музыка
Няздзейсненых Мар...

1996

МОЙ МАЙ 1945-ГА

Скончылася вайна...
На падлозе спіць салдат, як
Хрыстос, шырока раскінушы руکі...
Леваруч – аўтамат, справа – гармонік...
Хлопчык пераступае праз рукі салдата...
Разважае: што ўзяць?
Да чаго дакрануцца?

Сонечны прамень слізгае па пералінавых
Кнопках гармоніка...
Хлопчык кранае гармонік...

На адной з мінскіх вуліц месціліся дзве вучэльні – сувораўская ды мастацкая. Да таго ж мастацкая знаходзілася ў будынку Опернага тэатра, наступаць сувораўскай, якая была збудавана ўлетку 53-га года, у стылі сталінскага неакласіцызму, у якую я ледзь не трапіў вучыцца, нават здаваў уступныя іспыты, паспяхова... Мяне не прынялі, бо напачатку ў сувораўскую набіралі дзяцей-сірот, а ў мяне былі бацькі... Пазней ужо вучыўся ў мастацкай...

2002

Сёння, 5 ліпеня 2005 года, на другі дзень па нашым вяртанні з Амерыкі, адбылося урачыстае адкрыццё помніка Касцюшку, што я зрабіў для амерыканскай амбасады... якая месціца побач з «сувораўскай вучэльній» і оперным тэатрам...

Тадэвуш Касцюшко вучыўся на мастака, а пасля стаў генералам...

ПА МЕНСКУ НА РОВАРЫ, ЯК ПА ПАРЫЖУ...

Мне часам мроіліся ледзь чутныя галасы і
гукі менскіх муроў,
Вабілі настальгічнай цішынёй мастацкіх
майстэрнань,
Колішняга двухпавярховага будынка, былог

сіагогі,
Што высплай узвышалася ў суквеці бэзу і
яблынъ, у старым Ракаўскім прадмесці...
Сцішваліся ў прасторы, сплывалі ў часе...

Шматпакутны «Дзімітраў, 3». Гэты дамок прыляпіўся на рагу Шпалернай і былой Вялікай Татарскай. Хто толькі не перабываў у гэтым дамку, хто толькі не пісаў аб ім, ні бараніў яго...

Мая ранішняя вандроўка ў нядзелью на ровары заблукала і ў гэтае месца, дзе я правёў два дзесяткі сваіх творчых гадоў.

Тутака нарадзіліся мае «Рагнеда» і «Гусоўскі», «Дунін-Марцінкевіч» і «Сыракомля», «Колас-настаўнік» і «Максім Багдановіч».

Тутака запазнаўся і пасябраваў з Куліком, Марачкіным, Купавам...

Былі ў маёй скульптурнай майстэрні Уладзімір Караткевіч, Васіль Быкаў ды іншыя знакамітасці...

Зянон Пазняк праводзіў свае першыя сходы Беларускага Народнага Фронту...

У 80-х адышлі ў нябыт яшчэ маладымі вельмі таленавітамі Рыгор Семашкевіч і Варлен Бечык. Родных іх, вядомых людзей ў Беларусі, напаткала такая гора, як страта блізкіх. Прыйходзілі да мяне са сваёю бядою, каб дапамог пазначыць апошні прытулак Рыгора і Варлена на гэтай грэшнай зямлі...

Зямля і Неба! Бацька і Маці! Сонца і Крыж! Дзе сляды нашыя?

Ці не ў промнях Сонца-Крыжа? Бацька – Крыж!
Маці – Сонца!

Промні Сонца-Крыжа – ззяюць Вечна!

Мінула чатыры гады, як з'ехаў я ў новую майстэрню, а на Дзімітраў, амаль што і не быў... Старажытны будынак знеслі, а на яго месцы паўстаў псеўдасецесійны чатырохпавярховы гмах з вялікай шыльдай, на якой буйнымі літарамі пазначана, што гэта «Дзімітраў, 3»...

Днямі на радыё «Свабода» чуў Валерыю Навадворскую, якая прыгадала арыгінальны погляд на паводзіны людзей у дачыненні да ўлады. Што часам людзі сябе паводзяць як «цуцыкі». Сабака, тая можа агрывнуцца ці нават укусіць, калі яе крыйудзяць, а ў «цуцыка» паводзіны вядомыя «паводзіць сябе, як цуцык». Так часам і людзі, як у нас, так і ў Расіі: улада будзе здзекавацца, а мы застаемся «цуцыкамі»...

Прыгадваю гэта таму, што павольна набліжаючыся на ровары да знакамітага месца на Дзімітраў, 3, заўважыў двух сабачак. Няўжо, думаю, зараз убачу Герасімаўну – жанчыну, якую высялялі з гэтых мясцін, а яна патрабавала сваё: маўляў, тутака пражыла паўвека і ў іншае месца адсюль не паеду!

Ахвяра апошній вайны, бацькі якой загінулі ў партызанах, якая адпрацавала ў пральні сорак гадоў, засталася адна, адмовілася ад пенсіі, патрабуючы свайго, не хацела перарабіцца ў спальнія

мікрапаёны... Так і звязала свой лёс, сваё жыццё, з гэтым раёнам і гэтымі сабачкамі... Усе апошнія гады, пакуль знішчалася старажытнае Ракаўскае прадмесце, Герасімаўна перабіралася з аднаго ў цалелага дамка ў другі, разам са сваімі сабачкамі.

Некалькі гадоў, амаль з дзесяць, насупраць маёй майстэрні, вокны ў вони, яна пражыла з чалавекам трагічнага лёсу Аляксандрам Афанасьевічам Жаданам.

Напрыканцы сямідзесятых, у пачатку восьмідзесятых, раніцай ля дома №7 можна было заўважыць цікавага прыгожага чалавека з барадою, які паставяна хадзіў на Машэрава, у бліжэйшы кіёск і купляў газеты. Суправаджаў яго ладны пёс Джэк, які і бараніў свайго гаспадара.

Зрок у Аляксандра Афанасьевіча быў амаль страчаны, тым не менш праз вялізны акуляр ён даведваўся аб апошніх навінах. Зрок страціў Афанасьевіч не ад хваробы, а ад пытаку кадэбіскіх засценках. Набліжаліся часы перабудовы, і больш за іншых, якіх нікто, ён гэта адчуваў...

Афанасьевіч памёр раніцай у двары нашых майстэрань. Джэка і яшчэ пару сабачак, Зору і Мілечку, злавілі сабаколовы... а Герасімаўна, калі зламалі дом №7, перабралася ў наш будынак, адкуль мы паціху, пераязджала ў новыя майстэрні. Ужо былі адключаны і электрычнасць, і ацяпленне, і вада. Залішне гаварыць, што нас папросту выжывалі.

Яшчэ некаторы час гістарычны будынак імкнуліся ўратаваць. Старшыня Сусветнага згуртавання беларускіх габрэяў Якаў Гутман зладзіў пару мітынгаў, але гэта не дапамагло – дом знеслі...

І апошнім чалавекам, у апошнім доме, заставалася ЯНА – Герасімаўна, Анастасія Герасімаўна Уласевіч, якую я і не спадзяваўся ўжо ўбачыць...

Насуперак гэтаму, мне падказвалі, што яна тут, заўважаныя пару сабачак. І ўжо, калі я размаўляў з Герасімаўнай аб яе існаванні за часы, што не бачыліся, яна распавядала, што пакуль жыве ў гаражы, збудаваным для элітных жыхароў гэтага дома. Кватэры каштуюць дорага, дом да канца не заселены, і ёсць яшчэ магчымасць некаторы час вось так прайснаваць...

Тым часам да нас падбег шыкоўны чорны рызеншнауцэр, які быў некім кінуты на пустыры. Герасімаўна падабрала і выратавала яго... Да яго кінулася парачка цуцыкаў, ласкова віхляючы хвосцікамі, з якімі ён годна крохчыў у расчыненія дзверы гаража...

21 ліпеня 2004 г.

Маці распавядае пра тое, як на іхнюю вёску Качына з неба зваліўся вялікі шэры камень... “а блішчэй вельмі моцна, добра, што зваліўся на канец вёскі, а то не дай Божа бы на хату”... З Мінску панаехала вучоных і забралі, той камень... Відаць гэта быў метэарыт. Памаўчаўшы, дадае: “У той год шмат зорак падала з неба”...

Зразумела чаму, бо гэта былі трывалыя гады мінлага стагоддзя. Колькі было вынішчана інтэлігенцыі ў Беларусі?

Гэты аповед пра “камень” мне маці распавяла, калі ўжо была цяжка хворая. На запыт па тэлефоне Валі Аксак, карэспандэнткі з радыё “Свабода”: “Скажы, Алеся, а ці памятае твая маці Галубка?”

Памятае, ды ў якіх дэталях...

Галубок не аднойчы прыязджаў да іх у вёску са спектаклямі. Маці нават гатавала яму зацірачку з жытнёвой муکі, ён еў яе “сёрбаючы” і прыгаворваў: “Вось цуд! Вось цуд! Тудэма-сюдэма, тудэма-сюдэма”...

6 ліпеня 1997 г.

У Траецкім з акна відаць “гарбаты мосьцік”, трохі правей праз Свіслоч быў драўляны мост, што злучаў вуліцу Саўгасную з плошчай Парыжскай Камуны, па якім я пяць гадоў адхадзіў у мастацкую вучэльню... Менская мастацкая вучэльня месцілася ў будынку Опернага тэатра, а нашыя скульптурныя класы-майстэрні знаходзіліся ў вялізных цокальных паўпадвалах гэтага знакамітага архітэктурнага збудавання Лангбарда.

Паўпадвалы былі настолькі вялікія, што падчас перапынкаў нам, студэнтам, удавалася пагуляць у футбол. Замест мяча мы ганялі пустую кансервавую бляшанку. Грукат стаяў неймаверны, але таўшчэзныя сцены баранілі слых гледачоў оперы і балету ад нашага неўтаймаванага юнацкага свавольства. І толькі аднойчы ўсё ж такі прыйшлося нам несці адказнасць за раз'юшаную ўсёдараўальнью свободу...

Недзе падчас зімовай сесіі ўвесь трэці курс здаў іспыты па гісторыі КПСС. На радасцях спусціліся ў майстэрню. У футбол ужо не было сілаў гуляць, штудыя гісторыі ў апошнюю ноч перад іспытамі вымагала спакойнага адпачынку, мо і разважлівасці трохі... Светлай памяці, у будучым вельмі таленавіты мастак Юрка Палякоў на той час адчуваў асаблівую эйфарью, што нарэшце такі развітаўся з гэтакай нялюбай “Савецкай гісторыяй”. На радасцях узяў і падпапіў гэты падручнік проста ў класе... Польем ён не гарэў, а проста так капціў і смярдзеў. У гэтыя дні былі зімовыя вучнёўскія вакацыі, і ў Оперным тэатры давалі па некалькі дзённых спектакляў для дзяцей. Можна сабе ўяўіць, што адбывалася далей...

Перад гэтым у Мінску згарэла сцэна Рускага драматычнага тэатра імя Горкага, і стаўленне да пажарнай бяспекі ў тэатрах, было наладжана адпаведным чынам. Неўзабаве з'явіліся пажарнікі, якія па паху вылічылі, адкуль цягнецца смурод, і спусціліся ў цокаль, да нас... На той час у падвалах Опернага тэатра, некалькі гадоў захоўваўся вялікі арган для Беларускай філармоніі, які быў дасланы з Чэхіі, але доўга не ўдавалася знайсці майстроў, якія б змаглі ўсталяваць яго.

Перапалох, што месцам пажару можа быць якраз месцазнаходжанне аргана, прывёў да нас, небараракаў... Зразумела, да часу прыбыцця бацькоў нас замкнулі ў кабінече дырэктара, Івана Рыгоравіча Красненскага, а пасля сталі высвятляць, хто ж такі запаліў. Пра падручнік так ніхто і не прызнаўся, а вось Юрку Палякова, як найбольш шкадлівага, адхілілі ад заняткаў на паўгода.

Юра займаўся веласпортом – балазе цяпер часу хапала... Неяк пад вясну, дырэктар вучэльні, едучы на лецішча, заўважыў Палякова на трэніроўцы. Відаць, нешта кранула старога чалавека. Іван Рыгоравіч прыпыніў сваю "Пабеду" ды запрасіў Палякова на размову. Пасля сам Юрка нам самакрытычна распавядадаў. "Вось бачыш, Палякоў, група правільна ішла, а ты і тут адстаў, – дакараў Іван Рыгоравіч скульптура-спартсмена. – Ладна, скажы бацьку, хай напіша заяву аб аднаўленні на вучобу, мо паспееш скончыць трэці курс"...

Пазней дыпломнай працай у яго была "Раварыстка. Адпачынак", за якую ён атрымаў вышэйшую адзнаку.

Гэтыя ўспаміны ў мяне ўсплылі пасля таго, як, ідучы праз сквер ля Опернага тэатра, на мяне, як мне падалося, дакорлівымі вачыма некалькі разоў глянула незнаёмая жанчына. Абліччам і паставай сваёй яна выдавала на прыналежнасць да службыцеляў Мельпамены. Відаць, яе ўвагу прыцягнулі два вялізныя муляжы з наклееным фота на фанеры – нібыта дзвюх Музай, што мяркуюць усталяваць на галоўным фасадзе знакамітага шэдэўра Іосіфа Лангбарда, ураджэнца Заходняй Беларусі, дарэчы, у гэтым годзе якраз прыпадае 125-годдзе з дня нараджэння. Абышоў вакол тэатр, рамонт-рэстаўрацыю ўжо заканчваюць. З тылу будынка два аздабленыя сучаснымі матэрыяламі ўваходы. Тутака калісці з левага боку месцілася харэаграфічная вучэльння, а з правага – мастацкая.

Мо трэ было б на гэтых месцах усталяваць дзве шыльды аб бытым месцазнаходжанні дзвюх "кузняў" беларускага мастацтва.

Відаць, было б і танней, ды і больш значна для культурнай спадчыны краіны... Вядома з гісторыі: Лангбард не падтрымліваў ідэю аздаблення галоўнага фасаду Опернага круглымі скульптурамі, мо толькі рэльефамі, але па форме і стылістыцы адпавядаючымі часу, характэрнымі для канструктыўізму дваццатых-триццатых гадоў мінулага стагоддзя...

Ці не аб тым быў дакорлівы погляд жанчыны, відаць, у бытым знакамітай актрысы, ад жаху здзяйснення гэтакага "мастацкага" аздаблення фасаду...

Нечым яна мне нагадала птушку, што час ад часу пужліва ўздымаеца з дрэваў Траецкай гары вакол Вялікага акадэмічнага тэатра оперы і балету ў Мінску...

P. S. Дарэчы, аб 125-годдзі Лангбарда звесткі ўзятыя з Беларускай энцыклапедыі літаратуры і мастацтва за 1986 год. Год нараджэння Язэпа Рыгоравіча Лангбарда – 1882-гі. А праз пару старонак там жа – здымкі нашых скульптураў на праспекце Машэрава ў Мінску: маё "Гуканне вясны", "Купалле" Лёніка Давідзенкі ды "Даждынкі" Юры Палякова, якія мы зрабілі ў бронзе яшчэ ў 1982 годзе. Таксама дата – чвэрць стагоддзя мінула...

Сыс

Вясна ў гэтым годзе выдалася запозненая. Сакавіцкім марозным ранкам, засланяючы сабою яркае сонца, у расчыненых дзвярах стаяў Сыс. Гэтым днём я чакаў заказчыкаў, на замову якіх зрабіў скульптурны партрэт бацькі. З'яўленне Анатоля было не зусім чаканым, але я быў рады ягонаму прыходу, мне даўно хацелася яго бачыць. Адразу ў дзвярах я пачаў цытаваць яму ягонія вершы: «Як па зорках, па расе твой апошні шлях праляжа, памірай, а жыта сей, рунь пра сейбіта расскажа!... "І ты, Алесь, гэта помніш?" – здзіўлена запытаў ён мяне... Гэтыя слова яго я скарыстаў як эпітафію да аповеду пра Валодзю Галімскага. На жаль, Сыс не быў у стане ўспрымаць гэту сумную доўгую гісторыю, яму проста хацелася выпіць...

Неўзабаве прыйшлі заказчыкі. Падабенства з бацькам было адзначана асабліва дакладным. А Анатоль, адчуваючы зручнасць моманту, прапанаваў заканчэнне працы замацаваць шклянкаю віна...

Ужо захмялелы Сыс пачаў прасіць мяне падарыць яму якую-небудзь скульптуру, нават гэты толькі што зроблены партрэт. Карцін яму чамусьці не хацелася. Гэтай раніцай трапіў ён да мяне ад Аляксея Марачкіна – мастака, якому, відаць, не схацелася праста так бавіць час, хай сабе хоць і з геніем. І ён адправіў яго да мяне... Пазней Аляксей выбачаўся за гэта...

Ү той дзень Анатоль чамусьці ішоў да нас, мастакоў. Была ў яго яшчэ спроба сустрэцца з земляком, Эдзікам Агуновічам, майстэрня якога была побач з маёй, але яго не аказалася на месцы. Пайшоў Анатоль ад нас, калі сонца ўжо схілялася за далягляд. Па Усходній вуліцы, праз сквер, у жоўтым скуранным кароценькім плашчыку фігура аддалялася, аддалялася, пакуль зусім не знікла...

А па пажухлым сакавіцкім снезе цягнуліся доўгія сінія цені таполяў...

Магчыма, ў гэты момант у яго нараджаліся апошнія вершы яго жыцця...

"Шрыфтам Брайля па калядным снезе... Птушкі вершы пішуць... А чытаю... Рукі змерзлі... Свае руны мне не вышиць... Я аслепнуш... Я аглухнуш... А вясновы снег пажухнуш... Часу тры сняжынкі маю..."...

Памёр Анатоль на пачатку мая. У полі ўжо зелянела рунь...

“Сыс – гучыць як SOS для Беларусі”...

КЛЁН

На даляглядзе абсягу Кармянскага поля адзінока ўзвышаеца клён.

Сівяя вішнягі ды здічэлае кустоўе нагадваюць, што на гэтым месцы калісьці стаяў хутар...

Клён прад вайною пасадзіў Валодзя Галімскі, вучань восьмага класа. Хату адабраную бальшавікамі ў Галімскіх ператварылі ў Кармянскую сярэднюю школу... Па прыходзе немцаў хату вярнулі бытым гаспадарам, ды толькі не прыйшлося ў ёй Валодзю больш пажыць. Забралі хлапца ў Нямеччыну, у выгнанне, у далёкі Оснабрук, адкуль даслаў чатыры паштоўкі бацькам.

Пісаў больш не аб сабе, а настальгічна распытваў, як там, у родным kraі... Апошнімі радкамі было: «У вас, відаць, зелянне рунь»... Гэта быў май 1943-га. Больш звестак ад яго не было...

І толькі праз семнаццаць гадоў стала вядома аб яго трагічным лёсে. Звесткі аб ім адшукаў брат маёй жонкі Віктар, які служыў у савецкім войску ва ўсходній Нямеччыне. Праз Міжнародны Чырвоны Крыж ён атрымаў даведку, абыт, што: «Польскі падданы, народжаны 10 лютага 1926 года ў Карме, сельскагаспадарчы рабочы Уладзімір Галімскі памёр у Оснабруку 3 кастрычніка 1943 года ад агульнага знясілення і пахаваны на могілках у Хазе, поле Ф, рад 4, магіла 7»... Даведка датавана датамі: 6 мая 1946 і 29 сакавіка 1961 года.

У доўгую, цёмную, змрочную ноч вецер стогне і плача галінамі клёна, часам разгарне ў небе хмары, і праб'еца да долу святое далёкай Зоркі – мо гэта Валодзя глядзіць з высокіх нябёсаў на родную зямельку, у якой нават не давялося быць пахаваным, бо сканаў юнак на чужыне ад Вялікай Тугі і Любові да Радзімы...

Май 1999. На Беларусі павінны адбыцца прэзідэнцкія выбары... Лукашэнка пры ўладзе і ні з кім не хоча ёю дзяліцца... Дэмакратычная апазіцыя вылучае двух кандыдатаў – Міхаіла Чыгіра і Зянона Пазняка. Праводзіцца перадвыбарчая кампанія... Улады робяць дзікі ціск супраць тых, хто ўключаетца ў гэтую барацьбу.

Мяне выклікаюць у КДБ, прокуратуру, робяць папярэджанне...

У гэтыя ж дні нечакана прыходзіць запрашэнне з Хорстмары ад Марыі Ціман зрабіць мастацкую выставу ў Мюністары. Гэтая выставка планавалася раней, але тое, што яна адбудзеца ў траўні, для мяне было прыемнай нечаканасцю.

Травень....

Па шыкоўным аўтабане еду ў Нямеччыну... Са мною “Жоўтыя вяргіні” Валодзі Сулкоўскага.

Тыдзень, праведзены ў Нямеччыне, быў плённым. Шмат што паглядзеў, нават з'ездзілі ў суседняю Галандью. Але галоўным з паездкі было тое, што пабываў у Оснабруку, Марыя звязала на тое месца, дзе быў пахаваны Валодзя Галімскі, і гэта адбылося шостага мая, калі была датавана даведка аб ім... Толькі гэта быў май 1999-га ...

7 мая вяртаўся ў Менск. За акном на палях зелянела рунь...

І ў гэты ж дзень бяспледна знік быты міністр МУС Беларусі Юры Захаранка, апанент Лукашэнкі...

2003

“І галосяць знічкі, па жывых галосяць,
Гэта ветах чорны люд крывецкі косіць...”

А. Сыс

Гэтыя слова Сыса мне выпадкова трапіліся падчас паездкі ў Салігорск на ўсталяванне помніка, на якім анік не мог узгадніць эпітафію ...

Як збіраўся ў дарогу, на вочы трапілася невялічкая кніжачка з Беларускім эпітафіямі. Большаясць з іх былі абсолютна банальными, але сустракаліся і сапраўдныя шэдэўры, адзін з іх – верш Анатоля Сыса “І галосяць зынічкі”... Гэтыя слова не выпадалі з маёй душы.

Едучы па дарозе Мінск-Слуцк, стаў углядзіцца: а ці захаваўся той клён на даляглядзе Кармянскага поля?

Вёска Карма знаходзіцца ў 35 км ад Мінска, навакольныя вёскі забудоўваюцца катэджамі, шмат месцаў ужо і не пазнаць... Не спадзяваўся я ўбачыць звычайную карціну з адзінокім клёнам.

Раптам скончыліся катэджы, поле разгарнулася, і ужо анічога не перашкаджала майму позірку ў далягляд, дзе па-ранейшаму ўзвышаўся той клён...

Помнік у Салігорску зладзілі добра, надвор’е паспрыяла, улічваючы тое, што быў ужо лістапад. На зваротнай дарозе ў Мінск, калі было ўжо цёмна, на ўскрайку Слуцка прагаласавала дзяўчына, каб даехаць да Мінска. Выказаўшы папрок і перасцярогу аб небяспечы адной у такіх вандраваннях, падvez яе, а па дарозе распавядай ёй гісторыю аб Валодзю Галімскім.

Мінаючы вёску Карма, бачыў, што над полем і адзінокім клёнам разлівалася незвычайнай сілы свято. Гэта было святое далёкага месяца, які прабіваўся з высокіх нябёсаў скрозь туман. І згадаліся слова Сыса: “Мала зорак у небе над маёю хатай”...

Быў вечар 7 лістапада. Звярнуў увагу на палову гадавога календара: 7 мая, 7 лістапада...

17 студзеня 2004 г.

КАНЦЭРТ

У цёплай утульнай зале Беларускай кансерваторыі гучала ліцвінская музыка чатырохсотгадовай даўніны. Гэта былі адноўленыя старажытныя канты, створаныя невядомымі аўтарамі пры падтрымцы літоўскіх магнатаў, і найчасцей з роду Радзівілаў. Каментары і абвесткі да выконваемых твораў рабіў выкладчык ды знаўца старажытнабеларускай музычнай культуры прафесар Віктар Скорабагатаў... Канты і песні спявала студэнтка Алена Золава – валодаючы ўнікальным месца-сапрана, сваёй постаццю і артыстызмам вяртала слухачоў у рамантычны свет ранняга беларускага барока...

Усхваляваны чароўнымі спевамі – проста-такі своеасаблівія “Песні Песняў” – я хацеў сказаць ёй: “Не ты, не ты – гэта голас Божы”.

Тым часам вядучы абвяшчаў – ўрыўкі з “Полацкага сшытку”. Алена бліскуча выконвала іх. У другім аддзяленні ўжо гучала музыка Аляксея Туранкова, а ў мяне ўсплывалі далёкія карцінкі дзяцінства...

Аляксей Яўлампіевіч Туранкоў быў нашым сваяком. Дзяцей ў Туранковых не было – гэта асобная трагічная тэма. У сталінскія часы на ім ляжала кляймо “ворага народа”, пазней ён быў рэабілітаваны.

Фартэпіянныя канцэрты Туранкова нагадвалі мне музыку Рахманінава. Гэта былі вельмі меладычна-настальгічныя элегіі, якія маглі вяртаць у шчымліва-далёкае мінулае.

Памятаецца так званы пасёлак Радыятарнага завода, цудоўнае месца ля Камсамольскага возера. Маці хадзіла туды паласкаць бялізну, а я тым часам, накупаўшыся, ляжаў у духмяным палыне і позіркам узносіўся ў неба... На адным з двухпавярховых дамкоў пасёлка, што месціліся на ўзгорку, быў замацаваны вялізны “званочак”, адкуль гучала музыка. Беларуское радыё транслявала і музыку беларускіх кампазітараў. “Кветка шчасціцца” Туранкова гучала неаднаразова...

Напрыканцы лета 1958 года Аляксей Яўлампіевіч захварэў на запаленне лёгкіх і ў верасні памёру. Жонка яго, Ксенія Якаўлеўна, паклапацілася, каб захаваць творчую спадчыну мастара, але калі і яе не стала, дзяржава не вельмі прыхільна паставілася да памяці выбітнага кампазітара.

Кватэру прыйшлося вярнуць дзяржаве, нават не быў створаны музей. Да сённяшняга дня няма мемарыяльнай шыльды на доме на рагу вуліцы Кісялёва і плошчы Перамогі, дзе жылі апошнія гады Туранковы. Для сённяшняй Беларусі гэта не дзіўна. За тое ў 25 кіламетрах ад Менску на “Лініі Сталіна” паставілены каменны ідал “правадыра народаў”, з-за якога і прыйшлося адсядзець у турме на “Валадарцы” Аляксею Яўлампіевічу Туранкову...

Трэцяя частка канцэрта пачыналася класічным

творам Ігара Лучанка, які яшчэ ў маладыя гады напісаў музыку на вершы папулярнай ў савецкія часы паэткі Сільвы Капуцікян, прысвежаную тэмэ вясны. Гэтыя бліскучыя фартэпіянныя пералівы і голас Алены Золавай уяўляліся як стромкія веснавыя срабрыстыя ручай, што збягаюць з узгоркаў і расцякаюцца ў свеце...

Успоўніў мелодью, якую чуў на радыё “Свабода”. Яна была музычнай застаўкай, вельмі шчымлівая, яна кранала душу... СВАБОДА... СПАДЧЫНА...

Станіслаў Манюшка, ураджэнец хутара Убель, што пад Мінскам, адкуль мае дзяды і прадзеды...

Напалеон Орда, мастак і кампазітар, двухсотгоддзе якога па рашэнні ЮНЕСКА ўрачыста адзначалася ў гэтым годзе ...

Пра гэта згадваў Віктар Скарабагатаў, вядучы канцэрта.

Нашая зямля дала свету столькі выбітных людзей.

Беларусь – як донар. Мо і Алену Золаву за мяжой чакае вялікі поспех...

“сць такое вызначэнне – АМБІВАЛЕНТНАСЦЬ...

У гэты вечар праз дарогу збівалі моладзь. У 18 гадзін яны сабраліся на плошчы Каліноўскага, каб выказаць свой пратэст супраць пагрозы анексіі сваёй краіны Расіяй

За гадзіну да пачатку канцэрта мне прыйшлося назіраць гэтае брутальнае відовішча... Узняўшыя ўгору нацыянальныя сцягі маладыя людзі былі акружаныя амапаўцамі ў чорным... Калі побач з сінім і бел-чырвона-белымі сцягамі з'явіўся чырвона-зялёны, чорныя зніякавелі. Яны прыпыніліся. Мне падалося – спрацаваў так званы “эффект магніту”, калі аднолькавыя полюсы адштурхоўваюцца... І ў гэты момант з натоўпу вырваўся хлапец з вельмі высокім ўзнятым на тонкім дручку бел-чырвона-белым сцягам і так моцна пабег у кірунку сквера, што мне падалося, гэта быў бег спрынтара. Безумоўна, я пазнаў Зміцера Хведарука, які прафесійна займаўся спортам. Мне сталася жудасна, што яму трэба перасекчы праспект на другі бок, перад едучым транспартам... У гэты момант паехала смеццявозка, і я не бачыў, што адбылося далей... Між іншымі парваныя ды зламаныя сцягі хутка прыблісаліся і скідваліся ў гэту машину.

Увечары ў інтэрнэце у каментарах дадаў: “І колькі гэта можна цярпець такі гвалт над Святым?”

За гэта моладзь з пляца Каліноўскага клалася ў брук галавою, ратуючы Беларускую Плашчаніцу, Святы Бел-Чырвона-Белы сімвал народу...

Тутака, побач з кансерваторыяй, Беларускай акадэміяй музыкі, што дзеліць дзве плошчы, усё яшчэ “Кастрычніцкую” (Каліноўскага) ды плошчу “Свабоды” ...

– Свабоды?

– Свабоды!

Сёння на раніцу бачыў дзіўны сон. Быццам бы сяджу побач з амбасадарам адной “Далёкай Краіны”, а той з лёгкай іроніяй пытаецца, і чаму гэта мы зрабілі Звон Свабоды не ў царкве, а на нейкім рыштунку... Я пачынаю апраўдаўца: маўляў, галоўнае – тое, што мы звяртаемся да Бога, каб людзі зразумелі каштоўнасці Свабоды, і прыводжу яму прыгожа адлітая ў бронзе тэксты Сапегі, Каліноўскага, Быкава, Скарыны з Бібліі, “што не мае нічога быць дарожшага за Вольнасць”...

28 лютага 2006 г.

Гучаць мільёны галасоў
Стакроць знявежанай Радзімы.
Мы уздымаем ў гору Звон,
Да зорак Вольнае Айчыны...

Ужо ніколі не згасіць
Тае ўрачыстае гучанне.
Стамілісь мы, даруй нам, Бог,
За наша доўгае маўчанне...

4 студзеня 2006 г.

17 сакавіка бачыў дзіўны сон:

Васіль Быкаў на Радзіме. Многія яго бачаць, хочуць пагаварыць з ім, нават зрабіць фотаздымкі разам з яго постаццю, але гэтага нікому не ўдаецца, ён застаетца адзін і раптам знікае. Яго не бачна, але ён пакідае аб сабе дзіўны знак: прыбіты трыма цвікамі невялікі кавалачак паўвайсковай тканіны, пад якім закрытае, загадковае слова... Некаму ўдаецца прыўзняць гэты шматок, а пад ім надрукаванае слова – С.ВА.БО.ДА, праз кропкі, з Д лацінкаю.

Калі кепскія сны – як казала мама, “хай ляцяць на сухія лясы”.

Але сёння ўбачыў ці пачуў сімволіку сну праз мастацкі вобраз нашага Васіля...

Калісці на былых мурах старой сінагогі ў Ракаўскім прадмесці, дзе месціліся нашыя мастацкія майстэрні, нехта з мастакоў намаляваў “Тып Беларуса” – мужчынскі профіль з харектэрнымі рысамі тваравага вугла лба і носа. Вакол гэтага імправізаванага партрэта ўзнікалі гаворкі, а часам і спрэчкі – як калісці казаў Уладзімір Каракевіч, “дзе два беларусы, дык дзесяць думак”; некаторыя згаджаліся з тыпажом, а іншыя – не... Але гэта пры ўсім тым быў сапраўдны тыпаж беларуса – непрыкметны, асабліва нічым не вылучаны. Такі тыпаж вельмі ўдаўся мастаку Таболічу – “беларус прабіраецца сярод чароту, з сеткамі на плячах”...

У наших майстэрнях працаваў, светлай памяці,

вельмі сціплы чалавек, мастак-графік Толя Ткачонак, тонкі лірык-акварэліст, які, можа, і намаляваў гэтыя насценныя “графіці-партрэты”. Толя нікому ніколі анічога не мог запярэчыць. Праўда, яшчэ задоўга да Лукашэнкі, толькі калі добра “паддасць” выходзіў адзін на калідор, біў сябе ў сухія грудзі і гучна заяўляў: “Я самы чэсны чалавек у свеце!” Відаць, і сапраўды гэта было так.

Анатоль да вайны вучыўся ў Віцебскай мастацкай педагогічнай вучэльні, разам з Васілем Быкаўм. Нават знешне з твару вельмі падобны на Васіля – такі ж блакітнавокі, сіавалосы...

Мне пашчасціла сустрэцца з Васілем Уладзіміравічам, калі працаваў над помнікам Андрэю Макаёнку. Дагэтуль у мяне знаходзяцца здымкі, дзе Быкаў з рознымі дзеячамі, якіх час і лёс раскідаў па розныя бакі – гэта і Шамякін, і Матукоўскі, і Барадулін...

Васіль Быкаў мой помнік Макаёнку успрыняў добра, у адрозненне ад Івана Пятровіча, але і апошні даў згоду на ўсталяванне, нават разам з'ездзілі на завод глядзець бронзы – адлівак, апасля чаго ўжо Шамякін мне не пярэчыў... Увогуле гэта асобная цікавая тэма...

Дык вось, вяртаючыся да сэнсу сну: развага аб трох цвіках і слова – “СВАБОДА”...

Мне бачыцца: “Вялікі Сімвалічны Партрэт” на каменнай паліраванай падстаўцы, на якой бронзова-блакітныя валошкі... і слова-слова, як бы аўтограф: “С. Ва. Бо. Да.” – “Святы Васіль Богам Дадзены”.

“Свабода” і “Святы” пачынаюцца з аднолькавай літары. Сёння дзень народзін майго бацькі, якому было 94 гады. Можа, ён дапамог бы мне разгадаць гэты сон?

Усходнія могілкі. 25 чэрвеня 2003 года. Па-над голавамі людзей плыве вялікі кош сініх-сініх валошак. Прыйтуліўшыся да дрэва, ціха, каб не парушыць жалобы развітання, вядзе рэпартаж на радыё “Свабода” Аляксандар Лукашук...

На жалобнай вечарыне ў Доме літаратаў ён перадаў ручку-самапіску. “ю Васіль Уладзіміравіч дапісваў апошнія старонкі сваёй “Доўгай дарогі дадому”, якую пакінуў на радыё “Свабода” ў апошнія дні свайго знаходжання ў Празе...

Відаць, яшчэ трэба час, каб на наших скрыжалях накрэсліць: “Няма прарока ў сваёй Айчыне”...

Нібы што ў іншых ...

– Ці што?

20 сакавіка 2004 г.

Ідэя прыціснуць апошні прытулак Васіля Быкава халодным фінскім камянём мне здаецца не надта ўдалай. Калісці скандынаўскія ледавікі дасягнулі наших межаў сілою прыроды. На тое, відаць, была Воля Боская. Зараз тое, што я пачуў

ад паважаных сяброў-пісьменнікаў, нібыта Валодзя Някляеў дасылае на магілу Васіля Быкава фінскі камень, мне здаецца штучным.

Тыя ж камяні-ледавікі ў вялікай колькасці раскінутыя па ўсёй Беларусі, асабліва іх шмат на радзіме Быкава – Ушаччыне, што мажліва было б і скарыстаць падчас праектавання надмагільнага помніка, і гэта было б не менш сімвалічным.

Некалькі апошніх гадоў свайго жыцця Васіль Уладзіміравіч правёў у Фінляндый. Яму падабаўся фінскі камень як з'ява прыроды. “сць цікавы малюнак – накід алоўкам, зроблены самім Васілем Уладзіміравічам, дзе ён сярод гэтых камянёў адпачывае, грэеца на сонейку. Выкананы вельмі непасрэдна. Гэта быў у яго своеасаблівы спосаб фіксавання Часу. Быкаў – мастак, але ж гэта і дапамагала яму ў галоўнай пісьменніцкай працы.

Жонка яго, Ірына Міхайлаўна, кажа, што ў іх з сабою не было фотаапарата, але Быкаў наўмысна не карыстаўся фотатэхнікай, а каб вось так зрокава зафіксаваць з'явы, час і падзеі, рабіў уласнаручныя накіды-замалёўкі.

18 траўня 2004 г.

Сёння паехалі з Уладзімірам Кішкурнам, сакратаром управы БНФ, і Алегем Марачкіным у Курапаты. Абышлі пешшу ўвесь лясны масіў. Крыжы, усталіваныя сябрамі КХП, уражваюць.

З пайночнага ўсходу, за Курапацкім лесам, пралягае невялікая шаша, па якой носяцца так званыя байкеры на матацыклетах. Кажу: “Ненармальнаяя. Куды яны так нясуцца?” “Алесь, а ўспомні, як ты сам насіўся!” – адказвае Марачкін. І сапраўды, калісці з'ездзіў дзве “Паноніі” – былі такія вугорскія матацыклеткі. Юрка Палякоў, мой аднакурснік па мастацкай вучэльні, жартаваў: “Монстр сеў на свой “монстра-тацыкл” і паехаў у сваю “монстра-сцярскую”.

Вяртаючыся бліжэй да “Крыжа Пакутнікам Беларусі”, убачылі дзіўнага чалавека, “мастака-схімніка”, які, лежачы на зямлі, маляваў абразы на камянях – Серафіма Сароўскага, Архангела Міхаіла...

2 чэрвеня 2004 г.

ЖАР-ПТУШКА

У трэцім класе бацька даў мне грошы на піянерскі гальштук...

На каstryчніцкія святы была “прыёмка” ў піянеры.

Настаўніца загадала тым, каго будуць прымаць, каб прынеслі ў школу з сабою гальштукі...

Мяне мінавала гэткае шчасце, і не таму, што, я не хацеў быць піянерам, ці не быў у ліку лепшых вучняў.

А проста па дарозе ў школу я зайшоў у

кнігарню...

На вітрыне стаяла кнішка ў цудоўным пераплётце, з ілюстрацыямі да казкі Яршова “Канёк-гарбунок” у выкананні Білібіна, на вокладцы якой красавалася вельмі маляўнічая Жар-Птушка...

Кніга і гальштук каштавалі прыкладна аднолькава...

Грошай хапала толькі на адну рэч.

Зразумела, што я аддаў перавагу Жар-Птушцы.

Мяне не прынялі ў піянеры, бо не было гальштука...

Не будучы піянерам, не быў і камсамольцам, ну а што да камуніста – дык лёс і Бог мяне мілавалі...

23 лістапада 2003 г.

“ДАЛЬНИЕ СТРАНЫ”

А была яшчэ ў мяне любімая кнішка, таксама ў цвёрдай вокладцы, савецкага пісьменніка Аркадзя Гайдара «Дальние страны» з вельмі сціплымі ілюстрацыямі. Кнішка, якая вельмі кранала душу і будзіла мроі аб далёкіх краінах... Ці прыйшлося б убачыць мне ту ю ж Амерыку ды шмат якіх яшчэ краёў? Мо так і жылі б за «жалезнай заслонай», каб не 1991 год і такія людзі, як унук таго ж Гайдара, Ягор, якія і спрычыніліся да падняцця гэтай заслоны...

8 лістапада 2005 г.

Гэта душа бачыць сон...

Апасля яго мы доўга разгадваем...

5 мая 2004 г.

Мастацтва размаўляе моваю душы,
праз фарбы, гукі, формы, словаі...

30 снежня 2003 г.

ЛАЗНЯ

Сакавіцкім ранкам выпраўляліся з бацькам у лазню, што месцілася ля маста праз Свіслоч. Месца гэта называлася Ніжнім базарам, адкуль пачынаўся стары шлях на Вільню. Пазней гэтamu месцу вярнулі старажытную назуву вуліцы – Старавіленская. Тут ў 1986 годзе мы атрымалі новую кватэру пасля рэканструкцыі гэтага раёна, які ледзь не знеслі разам з Нямігай, ды толькі новыя часы, “Перабудова”, і змаганне свядомай часткі менчукоў выратавалі ад знішчэння старажытны квартал, зараз адзін з найпрыгажэйшых куткоў старога Мінска – Траецкае прадмесце.

Лазня, на жаль, не ацалела... Сёння на гэтым

месцы даволі вялікі газон з некалькімі дрэвамі, пляцоўка перад Старавіленскай карчмой, Фондам культуры ды букіністычнай крамай “Вянок”...

Цяпер месца гэтае знакамітае тым, што ў тым жа 1986-м, 14 красавіка, на ім была зладжана першая мастацкая выставка і свята “Гуканне вясны”, азмрочанае збіццём навучэнцаў мастацкай школы імя Ахрэмчыка групай “афганцаў”, нацкаваных камуністычна-гэбісцкай наменклатурай.

Мне часам прыходзіцца ўзгадваць тую лазню. Настальгічна-шчымлівы ўспамін вяртае старыя муры, звычай тых часоў, людзей, якіх ужо няма...

Перад тым як трапіць у шчодра-багатае царства гарачай пары, вады, якая льецца і з крана і проста дожджыкам душа, трэба было выстаяць даволі вялікую чаргу. Звычайна гэтая калея займала дзве гадзіны, адстаяць якія не было вялікай цяжкасцю, тым болей, што можна было паназіраць шмат цікавых рэчаў.

Калея месцілася ў адным будынку з касай, маленькім вакенцам, дзе чаргоўцы паволі атрымоўвалі квіткі.

Насупраць чаргі разварочвалася вялікая гандлёвая Дзея. Старая мажная габрэйка раскрывала гандлёвыя латок. “н чымсьці нагадваў звычайную батлейку, толькі замест лялек на шматлікіх паліцах і матузках, ляжала і вісела ўсё прыналежнае для мыцця начынне. Мыла было некалькі гатункаў. Перш звычайна вялікія кавалкі “Гаспадарчага”, у шкляных бутэльчаках “Вадкае мыла”, а таксама вельмі пахучас мыла “Сунічнае” і “Гваздзіковае”... Часам у чарзе ўдавалася і пасядзець на пастаўленых уздоўж сцяны крэслах, а недзе вышэй над галовамі людзей ля акна была прымацавана чорная талерка радыё, праз якое гучала вельмі прыгожая музыка. А вось слова дыктара чамусьці немажліва было разабраць, яно ў гэтых час пачынала шыпець... У касавай прыбудове было вельмі цёпла, асабліва гэта адчувалася ў марознае надвор’е.

Атрымаўшы квіткі, мы пераходзілі ў галоўны будынак, дзе на першым паверсе меўся шыкоўны буфет. Падлога ў ім была высланая старажытнай керамічнай пліткай з цікавым малюнкам і вялікімі лічбамі – здаецца, тысяча восемсот семдзесят чатыры; відаць, час пабудовы лазні. Бацька заўважаў мне, што гэтую лазню любіў мой дзед Міхаіл Васільевіч Шатэрнік, які меў дом на Камароўцы і працаваў галоўным рэвізорам Лібава-Роменскай чыгункі.

Напарыўшыся і намыўшыся, вярталіся дамоў. У памяці гэта звычайна цёплыя, светлыя карцінкі. Сонца ўжо высока падымалася, а вільготна-цёплае паветра з'ядала апошнія сівяя лапіны снегу...

Побач з Ніжнім базарам, у Верхнім горадзе, дзе ад пляца Волі пачыналася вуліца Рэвалюцыйная, жыў мой родны дзядзька Іван Адамавіч Юдыцкі, мамін брат, які працаваў поварам у цэкоўскай сталоўцы. Да яго мы пасля лазні завітвалі ў госці... Дзядзька Іван быў здольны чалавек у сваёй

прафесіі, выдатны кандытар, вырабляў вельмі маляўнічыя і смачныя тарты з аздобамі, а ў вольны час любіў паспяваць разам з роднымі. Бацька мой акампанаваў на гітары, а дзядзька Іван – на балалайцы. Гэта былі цудоўныя сямейныя канцэрты. Маці таксама мела добры музычны слых і тонка да месца падпявала, неведаючы словаў, праста голасам...

Сёння з сябрам Яўгенам Фурсой на раніцу прагуляўся па Старавіленскай. Яўген кажа: “А дзе гэта была тая лазня?” Мой сябар ужо не ведае лазню на Старавіленскай, хоць жыве ўжо хутка дваццаць год побач, на Старажоўскай.

Так і сплываюць у Часе Будынкі, Падзеі, Людзі...

Як хвалі халоднай зімовай Свіслачы...

20 снежня 2006 г.

Два гады, як маці хварэе. Прыйехаў з лецішча, бо Ірына адна замарылася яе даглядаць. Маці зусім аслабела, пачалі ацякаць ногі, і баяліся, каб не было гангрэны. Тым не менш пачаў яе вяртаць да жыцця. Даў настой жэншэню, лыжачку гарэлкі і звяртаюся да яе:

– Надзея Адамаўна...

– Га? – адказваю – Яе няма...

– А хто гэта? – гладжу яе па схуднелым тварыку.

– Няма яе... гэта ценъ...

У такім стане гэта не ценъ – гэта Свет, калі так адказваеш...

12 жніўня 1997 г.

ДЗЁННІК

I так здарылася, што цэлафанавы пакет, падрыхтаваны да спалення, стаяў у куце ў сенцах. Нешта пацягнула мяне зазірнуць у яго. А што там? Сярод смецця, старых квіткоў, абрывкаў газет знайшоў некалькі здымкаў і нібыта стары сыштак у цвёрдай каленкоравай вокладцы. Паступова пачаў гартаць, са здзіўленнем адкрываючы сусветнейшага лёсу... Запісы пачыналіся пачаткам дваццатага стагоддзя, на расейскай мове з цвёрдымі знакамі: “Его высокоблагородие штабс-капітанъ,, гэтакі... “Выданы сапоги новые... Начислено столько-то...” – і гэтак далей... Як вынікала з запісаў, падзеі, відаць, развіваліся ў Петраградзе і тым часам, што так ускалыхнуў ўсё дваццатага стагоддзе. Свае пачуцці і стаўленне да тых акалічнасцяў уладальнік дзённіка стараўся выкласці на паперы. Ды нават у вершаванай форме. Часам мне здавалася: ці то сюжэты былі запазычаныя, ці то гэта адбывалася сапраўды з нашым героем, зараз сказаць цяжка, павінен быць час каб вывучыць сітуацыю спецыяльна...

Дзённік належаў Альфонсу Міхневічу, з радавога маёнтку Белы Двор, што знаходзіўся ў

Лынтупскім павеце. І праз чыгунку якога можна было трапіць аж у Ліфляндью, бо ў сыштку былі пазначаны станцыі і кошт некаторых квіткоў: “Да Друйска столыкі-то рублёў” і іншых... Напачатку вершаваных запісаў звярнуў увагу на верш, прысвечаны, як мне падалося, падзеям 1905-1917 гадоў:

“Брат мой вернулся с Цусими...”

Пасля ішлі запісы пра Дзярждуму і выбары ў яе. Недзе ў сярэдзіне дзённіка быў перапісаны “Інтэрнацыянал”. Некалькі пратэстных вершаў сацыял-дэмакратычнага кірунку. Былі вершы і асабістага зместу, дзе аўтар звяртаецца да сваёй каҳанай...

Па дзённіку, як па падручніку, можна вывучаць гісторыю Краю, лёсы людзей і што далі тыя пратэстныя настроі класавага характару. Гэта відаць на лёсе самога Альфонса Міхневіча.

Пазней ішлі ўжо запісы па-польску, былі захаваныя некалькі документаў з пячаткай Віленскага краю, “Пагоняй”, абрывак газеты “Віленскія ведамасці” па літоўску 1943 года. Далей з'яўляюцца паперы савецкага часу, Пастаўскі раён пазначаны ўжо як Маладзечанская вобласць. Працадні, напічаныя за працу ў калгасе “Імя Леніна” – ноль цэлых і х... дзесятых... Збяднеў і састарэў наш Альфонс Міхневіч, разбураны быў хутар, яго радавое гняздо Белы Двор. Відаць, пазней перасяліўся ў невялікую хату ў Трабуцішках, дзе і дажываў свой век...

Толькі праязджаючы праз ручай, бачыш некалькі дзічак і месца гэтае, што і зараз завеца Белы Двор.....

Пасля, як згарэла нашая хата ў Вайшкунах у 1996 годзе, мы прыдбалі гэтую хатку... Дзе амаль праз адзінаццаць гадоў пасля набыцця, вырашыўшы з жонкай навесці трошкі парадку ў старой хаціне, сутыкнуліся з незвычайнім лёсам забытага чалавека...

P. S. Цікава, што дапамагаў мне ў Трабуцішках падладзіць хату Алесь Гарбуль – мясцовы краязнаўца. Мы нават з ім накрылі дах у старым свірне і разам адлівалі з бетону выраблены мною партрэт Баліслава Ялавецкага – першага беларускага інжынера-чыгуначніка, вынаходніка, па праекту якога была збудавана чыгунка-вузкалейка праз Лынтупы. Прозвішча якога напісана залатымі літарамі ў Санкт-Пецярбургскай інжынернай акадэміі.

Сёння нараніцу патэлефанаваў Гарбуль. Я і распавеў яму гісторыю з дзённікам, назваўшы прозвішча Міхневіч. Алесь, не ўтрымаўшыся, перапыніў мяне, ды кажа: “Пачакай, пачакай... Гэта ж прозвішча Алы Эдмундаўны Кезік, а дзяячоae яе – Міхневіч... Мо продак які?”

Ала Эдмундаўна прыязджала да нас у Трабуцішкі паглядзець на бюст Ялавецкага. Ухваліўшы выяву, казала: трэба зрабіць урачыстае

адкрыццё гэтага помніка на станцыі ў Лынтупах, запрасіць гасцей нават з суседняй Літвы, тым болей, што ў жніўні спаўняеца 110 гадоў з дня адкрыцця Лынтупскай вузкалейкі...

Лынтупы калісьці грымелі на цэлы свет, зауважыла Ала Эдмундаўна, згадаўшы, што яна ураджэнка гэтых мясьцінаў.

Вось ужо трэці тэрмін адпрацавала на пасадзе сакратара па ідэалогіі Пастаўскага раёна. Не аднойчы, відаць, канфліктаваўшы з мясцовымі дэмакратамі і нават з самім Алесем Гарбулем. Ну, нічога, зараз паразумеліся... Тым больш на глебе паважнага стаўлення, шанавання гісторыі роднага краю...

Ала Кезік мне падалася дзелавітай, разумнай жанчынай.

19 ліпеня 2007 г.

ХРЫСЬЦІНЕ ЛЯЛЬКО

Даруйце мне, мае Анёлы...
У каменных крылах мне сталець...
Цяжар зямны душу нявецыць...
У нябёсны птушкай не ўзляцець...

4 лютага 2005 г.

ЮЛЬЦЫ

Мая любімая дачушка,
Светлагаловая пястушка,
Чытаць паболей трэба
Кніжак –
Такі расклад
Не будзе лішак...

ВОЗЕРА

Возера, вакол цябе бяжыць маё жыццё.
Бэзавыя сцяжынкі юнацтва вабілі барвовых
адкрыццяў.

Летнія дажджы змывалі штодзённую віхуру.
Шчымліва-пахмурнае неба звеставала аб
надыходзе восені.

У шэра-чорную ноч над табою ўзвышаецца
Зорка Прадвесніца.

Кранутае тонкім ільдом, вяртаеш летнія мроі.
Ты стаіш у сутонні снегавой цішыні,
Сцягнутыя шэранныю

Ціхія вольхі, стромкія таполі зачаравана
слухаюць Мелодыю Часу.

Возера, ты надаеш мене натхнення, імпету і
сілы...

Я выходжу з тваёй сцюдзёнай палонкі...

Гучыць мелодыя BOSSON “One in A Million”.

Учора быў вельмі прыгожы заход. Сонца ўжо схлілася за далягляд, а па блакітна-ружовых нябёсах рассыпаліся лёгкія пёркі аблокаў. Быццам вітаючы, нагадваючы аб дзевяностапяцігоддзі мамы...

Маці нарадзілася 26 снежня 1907 года...

27 снежня 2002 г.

Вясна на Беларусь прыходзіць непрыкметна,
Лета – паступова,
Восень – знянацку,
Зіма – адразу.

27 снежня 2002 г.

Маці распавядае, як у лютым 1943-га праводзіла Бацьку на фронт.

Жылі мы ў Южы, маленкім гарадку ў Ресей.

Да бліжэйшай станцыі было дваццаць кіламетраў,

І дабірацца да яе трэба было пехам.

Узялі з сабою саначкі, на якіх маці вазіла дровы з лесу, паклалі бацькаву торбу і пайшлі ў зімовую сцюжу...

Разам прайшлі дзесяць кіламетраў, прыпыніліся і сталі развітвацца...

Дарога прамая ішла праз лес і па ўзгорках.

Бацька спусціўся з гары, узышоў на ўзгорак, другі, трэці, фігура аддалялася, аддалялася, пакуль зусім не знікла.

Раптам наляцела сънежная бура.

Губляючы прытомнасць, праз хмары яна адчула, як прабіваецца святло, а Божы голас ёй цвярдзіў – вернецца, вернецца...

У “Імя” надрукаваны “Кадр недели”: падчас акцыі “Горад – наш” нехта вывесіў бел-чырвона-белы сцяг на трубу кацельні гарадской лазні па вуліцы Танкавай.

Памятаю, як гэту вежу-трубу ўзводзілі рабочыя ў 1954 годзе. Вучыўся я ў шостым класе, і праз школьнае акно было добра відаць, як штодня цагляная вежа-труба ўздымаецца на метр-паўтара ў неба. Настаўніца-матэматычка рабіла мне заўвагі: “І што гэта ты, Шатэрнік, усё глядзіш у акно?”

Ганна Барысаўна часам мяне дапякала, на што я адказваў, што не збираюся быць матэматыкам, а буду мастаком. Любіла яна паўтараць: “Художнік” – ад слова “худо”.

Праз некалькі дзесяцігоддзяў я сустрэў Ганну Барысаўну ў аптэцы на Танкавай, мы з ёй прыязна пагутарылі. І сапраўды, я на яе не крыўдзіаю.

Драўляныя дамы і 37-ю школу даўно знеслі, а

лазня засталася. Вежа-труба не псуе паветра, не дыміць, але часам бывае вельмі карыснай, асабліва калі на ёй лунае бел-чырвона-белы сцяг і нагадвае пра тое, што “Вясна-97” – пачалася.

18 сакавіка 1997 г.

Быў у мяне добры знаёмы Косця Гурвіч. Складаны лёс меў гэты чалавек. Падчас вайны застаўся сіратою, як і многія габрэі, меў добрыя здольнасці да навукаў. Сам, без усялякіх блатаў, выбіўся ў людзі, атрымаў вышэйшую адукацыю і працаваў у Менску гандлёвым экспертом.

Жонка ў Косці была расейка, міная, добрая, невысокага росту бландзінка, але са складанымі характарамі. Мелі двух дзяцей, дзяўчынку ды хлопчыка. Хлопчык нарадзіўся з парокам сэрца, зрабілі яму некалькі аперацыяў, і такім чынам дажыў ён да семнаццаці гадоў. Скончыў школу і неўзабаве памёр. З тae пары не заладзілася сямейнае жыццё ў Гурвіча.

У пачатку 1980-х з’ехаў Косця ў Амерыку. Мінула дзесяць гадоў, і нечакана Косця аб’явіўся ў Менску. На гэты час СССР ужо “кануў у лету”. Стрэліся мы з Косцем. Вядома, за гэты час тэмай для размоў назбіралася больш чым дастаткова.

У свой час любіў Косця бываць у мяне дома. Жонка мая частавала нас смачнымі катлеткамі. І гэтым разам паехалі ў Траецкае, дзе мы атрымалі новую кватэру. Добрае старажытнае адноўленае месца. Косця ўсё хваліў і дзівіўся, што мы тутака атрымалі жытло. А я яму: “Ну, Косця, што ты дзівішся, ты ж быў у Амерыцы”. “Што тамака тая Амерыка...” – і распавядае мне аб сваім жыцці за дзесяць год за акіянам.

Працаваў на прыватнай фабрыцы, клеіў нейкія каробкі. Месца для працы было непрыдатнае, у выніку пасадзіў сэрца. Зрабілі яму аперацыю – шунціраванне (коштам у пяцьдзесят тысячай даляраў, што пакрыла страхоўка) і адправілі містэра Гурвіча на пенсію. Жыў сабе нядрэнна. Акрамя пенсіі падзарабляў тым, што мог дакладна скласці юрыдычныя паперы для рэпатрыяентаў, але трэба было сплачваць за гэту працу падатак.

Неяк выходзіць Косця раніцай на вуліцу, а пажыялая габрэйка дзівіцца: “Ой, как красива!” Косця ёй ў адказ: “Ну і што ты тут дзівішся?... Ружы тутака – не пахнуть. Елкі – не колюцца. А кілбасы – не салёныя”.

Вярнуўся Косьця зноў у Менск.

– Пойдзем да маёй Валянціны, хай пачастуе яна нас нашымі катлеткамі.

13 чэрвеня 2004 г.

Пасадзілі хлопца ў залатую клетку, ні табе дарогі, ні табе палеткаў...

красавік 2005, Нью-Джэрсі

АЛЁІЗ

А гэты Алёіз цікавы хлопец. Яму ўжо 72 гады, а ён так і застаўся хлопцам, не ажаніўся... Нарадзіўся ён у 1936 годзе, калі заходняя частка Беларусі была яшчэ пад Польшчай, у Варапаеве...

Алёіз застаўся сіратою, перад вайною памерла маці. Яго цётка, якая жыла ў Варшаве, узяла маленькага Алёіза на выхаванне... Драматычны лёс не дазволіў стварыць сваёй сям'і, даволі аскетычны лад жыцця адбіўся і на характеристы Алёіза. Нешматслоўны, ды і давялося яму пажыць у розных краях, акрамя роднай, засвойваць і іншыя мовы... Алёіз атрымаў адукцыю архітэктара ў варшаўскай Палітэхніцы. Працаваў у Варшаве, а ў пачатку 1970-х з'ехаў у Францыю, дзе ўладаваўся на працу ў прэстыжную фірму. Пры сваім аскетызме Алёіз мае дапытлівыя характеристары, што дазваляе яму займацца многімі справамі...

Пазнаёміўся я з ім выпадкова. Неяк у жніўні патэлефанавала мая сяброўка Лецечка і прасіла дапамагчы з жытлом на месяц у Мінску цікаваму чалавеку, Алёізу Судніку, з Парыжу, які мусіў прывезці ў Беларусь літаратурныя матэрыялы аб жыцці Эміліі Плятэр... Пры канцы верасня сустрэў я Алёіза і ўладаваў яго ў сваёй майстэрні. Мы разгаварыліся ў дарозе на яго радзіму, у Варапаева. За стырном «Таёты» ён апавяддаў, як перад самым пачаткам вайны ў Афганістане змушаны быў прабыць ў той краіне паўгоду... «н згубіў пашпарт, і яму даводзілася розным людзям даказваць, што ён не шпіён... Пасля я даведаўся цікавую гісторыю вандравання Алёіза ў Індыю, на поўнач, недзе калі Непалу. У той французскай фірме з Алёізам працавала жанчына, сербка з Югаславіі, у якой дачка з'ехала ў Індыю і ўжо болей за год не падавала звестак пра сябе. Яна прасіла Алёіза знайсці гэтае дзяяўчо. І ён знайшоў. Кажа, вельмі прыгожая, тусуецца сабе з рознымі крышнайтамі, ды людзьмі з Тыбету, мо і наркотыкі ўжывае... Але праз паўгода вярнулася да маці...

А яшчэ дзе быў ты, Алёіз, пытаюся я? На Шпіцбергене, адказвае. Дабіраўся на гэтыя паўночныя выспы невялікім нарвежскім караблём, які вазіў людзей працаваць туды. Гэта было ў жніўні, самы найлепшы час у тых месцах... А што ты там рабіў, чаго так далёка забраўся? А так, цікава, здымкі на слайд рабіў, запісы... Распавяддае, што ані дрэўца там няма, толькі мох і белыя дробныя кветачкі. І ўявіце сабе, адзін адпраўляеца пешшу ў вандроўку працягласцю 300 кіламетраў, 150 у адзін бок і 150 зваротна, дзе ані чалавека, ані дрэўца. Толькі аднойчы ён напаткаў нейкае маленькае збудаванне, дзе былі пакінуты запалкі, соль і блакнот з алоўкам. Кажа, гэта, відаць, для

паляўнічых на белых мядзведзяў, а іх у гэты час ужо не было там, яны рухаюцца вышэй, на поўнач, куды перабіраюцца цюлені... З сабою Алёіз меў маленькі намёт, тры балончыкі вадкага газу ды трохі ежы. Ваду браў з рэчак, у гэты час яны напаўняюцца з талых верхавінаў гор. Вада вельмі чыстая, прыдатная для піцця. А раней, у чэрвені ці ліпені, дзъмуць моцныя вятры так, што ўсё перасыхае... Пару разоў бачыў над сабой гелікоптэры, ад дапамогі якіх адмовіўся. Ужо вяртаючыся, страціў шмат сілаў: пульс, кажа, быў 45 удараў на хвіліну... Уся вандроўка заняла 21 дзень. У порце сустрэў тых нарвежскіх маракоў, што везлі яго на Шпіцберген. Яны расказалі, што адзін з іх сяброў загінуў на беразе: выйшаў, а белы мядзведзь проста паклаў яму лапу на галаву. Яны ўсё бачылі з карабля, а дапамагчы нічым не змаглі...

Вяртаўся Алёіз ужо на вялікім турыстычным цеплаходзе...

Зараз жыве ў Парыжы, займаецца новай справай, майструе скрыпкі, зрабіў ужо калі восьмі і адну ўдалося прадаць...

Дык хто ты Алёіз, пытаюся, Тур Хейердал ці Стадыварыус? Ды не, кажа, трэба яшчэ ноты засвойваць...

Мы едзем да «пляменніка» Алёіза, Фердынанда Сініцы. Жывуць Фердынанд ды Ванда на ўскрайку Варапаева ў лесе, дзе даволі нізкае месца, нават забалочанае, а чарот вышэйши за чалавека... У дварышчы на жэрдцы падвешаны каршун, які нішчыў курэй у Сініцы... Хата Фердынанда драўляная, аблкладзеная белаю цэглай, высачэзная... Кажу Фердынанду, што людзі з такімі шляхетнымі імянамі павінны жыць у такіх вялікіх дамах. Фердынанд усміхаецца, ды на вачах з'яўляюцца слёзы... Развітваемся, Алёіз застаецца гасцяваць на пару дзён, а мы з Валенсіяй крочым у свае Вайшкуны, што тутака недалёка.

2 кастрычніка 2008 г.

Душа жыве з Богам – цела з вадою.

4 кастрычніка 2008 г.

Укленчыць...

Алесю Шатэрніку

Аднойчи хоча асьмялець мастак
Спадручным УсяТворцавым назвацца,
Перш чым на хмараплывістых мастах
З душой сваёй зажуранай спаткацца.

На развітаньне шчырая душа
Распавядзе,
Дакуль яна трымцела.
Увогуле, любы мастак –
Ляўша,
Калі ён сэрцам творыць звар'ящела.

Калі ён сэрцам бачыць гэты свет
І той,
Што, як свайго, яго чакае.
Тут, на зямлі, пакінуць ціхі сълед –
Фатага асалодліва цяжкая.
Пад мройны плен
Падставіўши латык,
Не дазваляе Лёс сябе калечыць.

І лічыць вёрсты зорныя мастак,
Якімі йсьціме
УсяТворцу ўкленчыць...

Рыгор Барадулін

